

1870 - 1970

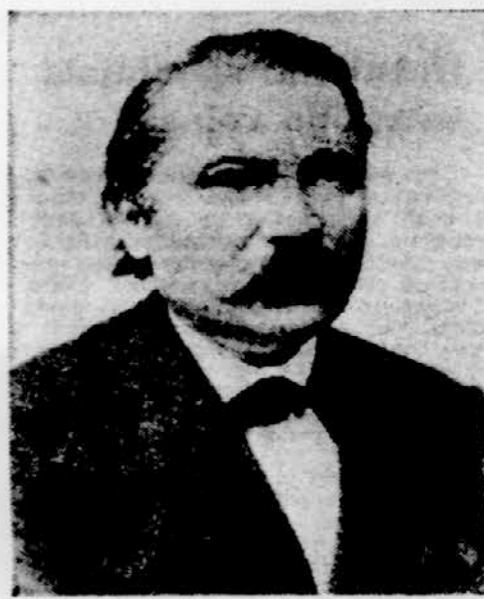
Prvi tabor slovenski Istri

Ob praznovanju v Kubedu

V letih avstrijske vladavine je bila slovenska Istra najmanjši in pravno-politično najtežji del Slovenije. Zaradi svojega obrobnege položaja je bila izpostavljena pomembnejšemu in političnejšemu vplivu in je bila naša najbolj zastoja pokrajina. V revolucionarnem letu 1848 sta se zlasti koprski iridentista Combi in Madonizza na Dunaju potegovala, da bi avstrijska vlada uvedla za Istro kot uradni jezik italijansko. Neznatna plast slovenske inteligence je komaj nastajala, z njo pa se je porajalo tudi narodno prebujenje nižjih družbenih plasti, in to v ostrem spopadu z vladajočim razredom italijanskega naroda.

Vse do leta 1860 so avstrijske oblasti v Istri zanemarjale pravo, zlasti na slovenskem podeželju. Trst, ki je bil tedaj središče primorskih Slovencev, je prisločil na pomoč tudi Slovincem v Istri. «Slavjansko društvo» je izdajalo prvi slovenski list «Slavjanski rodoljub», leta 1850 pa je začelo izdajati «Madranski Slavjane». Oba lista je društvo pošiljalo tudi maloštevilnim bralcem v Istro.

Čitalnice so vzbudile prvi smisel na narodno organizacijo. Od šestdesetih let dalje so bile središča političnega boja za obstanek in središča kulturnega izživljanja slovenskega naroda. Prva Slovenska čitalnica je bila ustanovljena v Trstu 29. 1. 1861, v Ilirski Bistrici 14. 2. 1867, v Rožanu 12. 7. 1868, leta 1869 pa še v tržaški okolici: Skedenj, Sv. Ivan, Rocol, Barkovlje, Lopner in drugod. Čitalnica v Dekanih pri Koprju je bila ustanovljena 24. 10. 1869. Člani čitalnic so se borili za enakopravnost slovenskega jezika, italijanski nacionalisti pa so z vsemi sredstvi zavirali razvoj in delo čitalnic.

DR. KAREL LAVRIČ (1818-1876)
»Prvomestnik« prvga tabora v slovenski Istri

Prva velika množična zborovanja na prostem so začeli prijeti na Stajerskem. Imenovali so jih, kakor na Češkem, tabore. Tabor v Ljutomeru 9. 8. 1868 je zahteval združitve vseh Slovincem v zedinjeno Slovenijo in vse pravice, zagotovljene z 19. členom temeljnega zakona o splošnih pravicah državljanov. Dunajska vlada se ni zmenila za resolucije slovenskih tabornikov. Tabor na Kaku, 9. maja 1869, je bil v tem letu na Primorskem drugi in zadnji tabor, čeprav so že na njem govorili o prihodnjem taboru v Fernetičih 20. junija.

Ze proti koncu 1869 se je zaostрил boj slovenskega ljudstva za enakopravnost slovensčine in za slovenske šole. Po statistiki iz leta 1869 je živelo v Istri okrog 30.000 Slovincem. Izvedno so bili kmetje, ki se po izobrazbi niso mogli meriti z Italijani v mestnih središčih. Razen duhovnikov in nekaterih učiteljev v Istri skoraj ni bilo izobraženih Slovincem; od takšnih razmarah je v šestdesetih letih slovensko narodno gibanje v Istri močno zastojašlo za drugimi slovenskimi deželami.

V tem času je bil v slovenski Istri voditelj narodnega gibanja slovenski duhovnik Franjo Ravnik. Rodil se je 4. novembra 1832 v Smokuču na Gorenjskem. V Koper je prišel leta 1862 in postal vikar siojne cerkve. Koprskim in okoliškim Slovincem je pridigal v slovenskem jeziku. Po izidu odloka o obveznem pouku hrvaškega jezika za dijake slovenske narodnosti in neobveznem pouku slovenskega jezika za dijake italijanske narodnosti (19. 10. 1862) je začel poučevati hrvaščino in slovensčino na koprski gimnaziji. V tem šolskem letu je bilo vpisanih na koprski gimnaziji 22 dijakov Hrvatov in Slovincem. Pri tem mu je pomagal tedanji gimnazijski ravnatelj Ivan Lozar. Od 192 dijakov se jih je 60 učilo slovensčino oz. hrvaščino. Uspešen začetek pa je že naslednje leto zavril nov ravnatelj.

Franjo Ravnik je v veliko vlogo sodeloval tudi pri krepitvi narodnega gibanja v hrvaški Istri. Izdal in uredil je prvi koledar za Hrvate v Istri za leto 1869. Učinkovito je deloval tudi na političnem področju. Ko se je poslanec Sardoč odredel mandatu v tretjem obdobju istrskega deželnega zbora, so bile razpisane na Koprskem nadomestne volitve. Slovinci so kandidirali Franja Ravnika. Od 41 volivnih moških jih je Koper glasovalo za Ravnika 40. Zahtevam po zedinjenju Slovinci, slovenskih šolah itd., se je pridružil slovenska Istra šele v tretjem letu taborskega gibanja na Slovenskem. Inicijator, glavni organizator in duša taborskega gibanja v slovenski Istri je bil Franjo Ravnik. Dovoljenje za pripravo tabora je zaprosila občina Rožanj, ki je z naselji Dekani, Črni kal, Podpeč, Zanigrad, Zazid, Hravostje, Kubed, Pridvor bila trdno in v rokah narodnozavednih Slovincem. Njen zupan oziroma načelnik Ivan Vidali ter svetovalec Janez Cepak, Janez Pavlič, Andrej Gregorčič, Jože Kavalič, Ivan Gregorič, Jožef Bordon in Jožef Pavlič so 14. julija 1870 poslali okrajnemu glavarju v Koper vlogo št. 12, katere začetek se glasi: »Slavno c. k. okrajno glavarstvo — Na podlagi temeljnih državnih zakonov z dne 21. decembra 1867, naragrafa 12, podpisano županstvo Rožanja,

namerava na podlagi takšnega dovoljenja pripraviti 7. avgusta popoldne tabor blizu Kubedu, na katerem naj bi obravnavali sledeče točke (vloga je napisana v italijanski, toda pri vsaki točki je tudi slovenski prevod) 1. Kako se imamo ponasati Slovani v današnjem času, da dosežemo svoje pravice? 2. Slovenski jezik da se vplelje v šole in urad, 3. Davek treba da se zmanjša ali vsaj ne pomnoži, 4. Da se na pravi glavna slovenska šola v koperskem okraju. Zatorej podpisano županstvo vlogi no prositi to slavno okrajno glavarstvo, če bi zaradi kratkega roka in cele vrste nalog hotelo čimprej izdati tozadevno dovoljenje, kajti le tako bo shod uspel v najlepšem redu. — Županstvo v Rožanju, dne 14. julija 1870...»

Okrajni glavar Kodermaz je poslal prejšnje vloge c. k. namestniku v Trst, to pa je 19. julija 1870 izdalo dovoljenje za organiziranje tabora. »Novice« so prve objavile 27. julija 1870 vabilo za tabor pri Kubedu, za njimi pa sta vabilo in resolucijo objavila 4. avgusta še »Slovenski gospodar« in »Slovenski narod«. »Novice« so objavile poročilo o taboru, ki so ga imenovali »Prvi istrski tabor v Kubedu« 10. avgusta 1870: »že jutraj ob 6. so se začeli shajati ljudje na tabor, posebno bolžetski kmetje. Ko se jim je reklo, da so prišli prezgodaj, so dogovorili: 'Rado čemo čakati, ker je blagdan'. Okoli polne jih je bilo že čez tisoč na taboru in do 4. se jih je sešlo koli 4000. Pozdravil je taborce g. Fr. Ravnik s kratkim krepkim govorom in je predložil g. dr. Lavriča za prvomestnika, ki je bil tudi enoglasno izvoljen. S krasno besedo je povedal prvomestnik, kako važen, kako imeniten je tabor za Istrane na obalah našega Jadranskega morja. Fodučil je pričujoče matere, kako naj izražajo svoje sirove, da ostanejo pošteni Slovinci, in ko je rekel deklamator, da ne smejo ljubiti 'družega' nego poštenega slovenskega mladenca, ni bilo ploskanja ne konca ne kraja. O prvi točki, kako se imamo ravnati Istrski Slovani, da dosežemo svoje narodne pravice, je govoril g. Fr. Ravnik. Omenil je, kako je bilo nekaj čvrsto naše slovensko drevo, kako je mogočno razprostiralo svoje veje proti severu, jugu, izhodu in zapadu, da so prišli čez nas strašni viharji, da hudobna roka je začela neumisljeno rezati od debela vejo za vejo; ena veja je padla med Mađžare, druga je padla med Turke in umira, tretja je padla med Nemce in je osušela, četrta je padla med Lahe in ta veja smo mi...»

Fr. Blažič, šupnik iz Dolenje vasi, je govoril o slovenskem jeziku v šolah in uradih; o davkih je govoril Janez Cepak, svetovalec občine Rožanj; o ustanovitvi glavne šole v koperskem okraju je govoril Jurij Jan, dekan iz Doline pri Trstu. Tabor je sklenil dr. Lavrič. Na taboru so nastopili stiri pevski zbori, dva domača, pevski zbor bolžunjske čitalnice in zbor rocoljske čitalnice.

Pomen tabora pri Kubedu je v tem, da so istrski Slovenci kljub zaostrenemu šovinističnemu boju italijanskih nacionalistov, ki se je kazal predvsem po taboru v Sempassu 18. 10. 1868 in drnovškem taboru 18. aprila 1869, uspeli na prvi množični manifestaciji politično prebuditi istrske Slovinci. S taborom so javno pokazali izostrjeno slovensko narodnost, katerega vodni del slovenskega plemena, temveč predstavnik se bodo doma in v državnem zboru borili za uresničenje zedinjene Slovenije. Prebivalci Rižanske doline, ki so bili pred sto leti pobudniki tabora pri Kubedu, so lahko ponosni na svoje prednike, ki so takrat, ko to ni bilo lahko, pokazali svojo narodno zavest in zrelost.

JANEZ KRAMAR

MARTIN PUKLAVEC: ISTRSKI MOTIV

Iz raziskave „Odnos izobražencev na Slovenskem do kulture“ (1)

„Kultura naj bo občeslovenska“

Poznavanje osnutka zakona o kulturnih skupnostih

V začetku letošnjega leta je Institut za sociologijo in filozofijo pri univerzi v Ljubljani začel raziskovati odnos izobražencev, ki živijo v Sloveniji, do kulture. Financer je sklad Borisa Kidriča. Vzorec, ki ga je sestavljalo 400 izobražencev po vsej Sloveniji, smo poslali vprašalnike po pošti, hkrati pa smo objavili, da bomo javnost občasno seznanjali z rezultati ankete. Obdelava podatkov je trajala precej dlje, kot smo predvideli, in zato so se nekateri posamezniki oglašali na inštitut z vprašanjem, kdaj bodo seznanjeni z rezultati. Interpretacija podatkov bo končana v prihodnjem mesecu, zato tiste, ki se z raziskavo zanimajo, lahko že zdaj seznanimo z nekaterimi poglavji iz vprašalnika.

Vprašalnik je bil razdeljen na tri dele; s prvimi smo spraševali po osnovnih podatkih osebe, ki je odgovarjala, drugi je ugotavljal njegov (respondentov) realni položaj kulture pri nas in v odnosu do drugega sveta. Za vzorec, ki smo ga izbrali po različnih strokovnih združenjih, organizacijah, društvih, na univerzi in po telefonskem imeniku, smo izbrali ljudi z visoko izobrazbo različnih poklicev. Zeleli smo

dobiti približno sto respondentov za vsako štirih poklicno-izobrazbenih kategorij, ki smo jih postavili na podlagi vprašanja »Katero fakulteto ste končali«. Na vprašalnik so odgovorili 303 respondenti, vendar en vprašalnik iz Ljubljane ni bil uporabljen; 302 odgovora predstavljata 75,5 %, kar je zelo zadovoljiv rezultat. Med posameznimi štirimi kategorijami pa so respondenti odgovorjali v naslednjem številu: tehnika — 64, pravo in ekonomija — 69, medicina — 78 in humanisti — 90 (pri enem nismo mogli ustanoviti, katero fakulteto je končal).

Na koncu vprašalnika smo spraševali tudi po mnenju o vprašalniku samem, o posameznih vprašanjih ter o respondentskih reakcijah na takšno anketo. Večina je anketo pozitivno ocenila, nekateri so predlagali nova vprašanja, pisali so svoja mnenja o vprašanjih, ki so jim zdeli nepotrebna ali nerazumljiva, drugi spet pa so izrazili dvom v smiselnost takšne ankete, ki naj bi šla nekam v predaile in se nihče ne bi zanimal za njene rezultate in jih uporabljal pri svojem delu.

Prav tem bi želeli odgovoriti, da rezultate te ankete že v tem trenutku s pridom uporabljajo. V okviru sekretariata sekcije

za kulturo pri mestni konferenci SZDL potekajo razprave o osnutku zakona o kulturnih skupnostih in o finansiranju kulturnih dejavnosti v SRS (in o drugih vprašanjih). Pri razpravljanjih, kaj je problematično o osnutku, kaj je treba spreminiti, kako ga usmeriti, imajo pred seboj tudi podatke in komentarje na šest vprašanj, ki zadevajo ta zakonski osnutek v vprašalniku. Obravnavajo komentarje Ljubljancem, stvar teh organizacij po drugih krajih pa je, če se bodo oprli na komentarje respondentov iz drugih krajev.

Ta zakonski osnutek pozna 151 respondentov (ali 50 %), od tega 123 moških (53,2 %) in 28 žensk (39,4 %), med starostnimi kategorijami pa je najbolj pozna skupina 56 do 60 let (65 %). Med poklicno izobraženimi kategorijami je najbolj seznanjena z zakonom pravno ekonomska (65,2 %), sledijo ji humanisti (53,3 %), nato medicini (46,2 %) in na koncu tehniki (32,3 %).

Na vprašanje, ali bi ta zakon pomagal plodnejšemu razvoju kulturnih dejavnosti v SR Sloveniji, so odgovorili respondenti, da bo pomagal z 9,9 %, tistih, ki menijo, da bo delno pomagal, je 45,1 %, da ne bo

pomagal 16,6 %, onih, ki pa se ne morejo odločiti o tem vprašanju, je 27,2 %. Člen 6 tega zakonskega osnutka govori o zagotovitvi stabilne materialne podlage za delo in razvoj kulturnih dejavnosti s sodelovanjem družbeno-političnih skupnosti pri finansiranju. Respondente smo spraševali, ali menijo, da bo s tem zagotovljena materialna podlaga ali ne. Samo 1,7 % v našem vzorcu meni, da bo s tem zagotovljena materialna podlaga, da bo delno zagotovljena jih meni 42 %, da ne bo zagotovljena 21,2 %, ne more pa se odločiti 15,6 %. Na to vprašanje so odgovorjali tudi nekateri, ki so prej odgovorili, da ne poznajo zakona (48 %), tu pa je 19,9 % respondentov odgovorilo, da zakona ne pozna. Seveda so nekateri tudi komentirali, zakaj materialna podlaga s tem ne bi bila zagotovljena, in kaj bi bilo treba storiti.

Člen 7 tega osnutka pravi, da bodo kulturne skupnosti ustanovljene za eno ali več občin — temeljne kulturne skupnosti, za območje SR Slovenije pa republiška kulturna skupnost. Spraševali smo, če je ta razdelitev utemeljena. Da je utemeljena, jih meni 27,5 %, da je delno utemeljena 18,9 %, da ni utemeljena 10,3 %, ne more se odločiti 26,1 %. Tudi tu so komentirali; nekateri komentirajo navajamo v nadaljevanju.

Ker se je mestna konferenca SZDL zanimala predvsem za reakcije in komentarje Ljubljancem (na naš vprašalnik se jih je odzvalo 157 ali 52 % vseh odgovorov), smo izbrali predvsem mnenja ljubljanskih izobražencev. Mnogi med njimi zahtevajo pri zagotovitvi stabilne materialne podlage participacijo v narodnem dohodku — in to respondenti iz vseh štirih izobrazbeno-poklicnih kategorij. Respondent iz kategorije humanistov predlaga obdavčitev visokih dohodkov z deležem za narodno kulturo in enako vsebino luksuznih predmetov pri prodaji in še posebej kulturne plaže; medicince predlaga oprostitve od davčnih obveznosti za zneske, ki jih mecenaska podjetja namenuje kulturi. Nasproh se mnogi respondenti ogrevajo za mecenstvo podjetij, za sodelovanje posameznih občanov, za dolgoročno »investiranje« v kulturo. Seveda pa tudi menijo, da se s samim zakonom ne morejo rešiti vprašanja finansiranja kulturnih dejavnosti v popolnosti.

Kljub temu, da v celotnem odstotku za vse kraje prevladuje mnenje, da je razdelitev na temeljne in republiško skupnost utemeljena ali delno utemeljena, so domala vsi Ljubljanci v svojih komentarjih proti celjenu na skupnosti, menijo, da je Slovenija majhna in naj bo kultura slovenska, da se utegne zaradi občinskih kulturnih skupnosti izgubiti enotna linija koncepcije za kulturo. Kulturno skupnost, eno samo republiško kulturno skupnost, ki bi enakopravno usmerjala kulturne dejavnosti v vsej republiki, skratka želijo rešitve, ki bi podpirale integralnost slovenske kulture, ne pa spet podpirale občinske in metropolitane kulture (humanisti).

V komentarjih na vprašanje, če bo ta zakon pomagal plodnejšemu razvoju kulturnih dejavnosti v Sloveniji, je čutili pesimizem vsaj kar zadeva Ljubljance. Ta svoj pesimizem naslanjajo na izkušnje, ki jih imajo bodisi z zakoni ali na mnenje, da sum zakon ne more urediti kulturne problematike (osnutek še manj), lahko pa samo pomaga »vendar sam« po sebi ne more zagotoviti plodnejšega razvoja, ki je odvisen še od tega, kako se to izvaja ter od splošnih in posameznih odnosov do kulture (tehniki). Menijo tudi, da utegne biti zakon dober, da pa se ne bo nihče ravnal po njem ali izražajo bojazan pred nevarnostjo, sda bi se kulturne skupnosti pretežno ukvarjale s finančnimi vprašanji, manj pa z drugimi, prav tako bistvenimi pogojji, ki pospešujejo ali zavirajo razvoj in kvaliteto (pravo in ekonomija).

VIKTOR ŠIREC

Beograjska razglednica

Od opankov do Opere

Stare tržnice in nove gradnje

v nadstropja in bo imela poleg prostora za prodajalce tudi prostore za razne trgovce, mesarje, prodajalce rib, konzerviranih živil in drugega blaga. Tu bodo tudi velika skladišča. Imeli bodo moderen bazen za ribe, zraven pa še parkirišče in še marsikaj.

Batajnisko industrijsko središče

Zraven tržnice tudi že zidajo obrtniško poslopje, ki bo za 3000 m² večje oziroma bolj prostorno od tržnice, ki ima »samo« 5000 m² prostora. Tu bodo kozmetični, frizerski, krojaški, modni in podobni saloni. Tu bo razstava pohištva, modne konfekcije, tu bodo servisi vseh vrst pa prodajalne ovetje in še kaj, kar prebivalci tega mesta potrebujejo na enem mestu. Tukaj so tudi že začeli graditi eno največjih blagovnic, ki jo zida beograjski Merkator. Površina bo 8000 m² in gotova naj bi bila tudi letos. Okrog te gradnje je bilo v Beogradu precej prahu, ker je bil videz, da mestna skupščina ne dovolj gradnje iz ne-kakšne »amaševalnosti«, češ da Ljubljana ni dovolila vstopa beograjski blagovnici »Beograđe« v Ljubljano. Niti novinarji si niso bili povsem na jasnem, ali je bilo in koliko resnice v tem, je kaže pa, da je bilo vendarle dovolj dobre volje in verjetno še več gospodarskega posuša (direkcije za izgradnjo Novega Beograda).

Reči kaže še, da Futnik gradi (do nove sezone) garni hotel za 250 ležišč, ki bo kot zasidrana ladja. Da bodo agračili tu tudi kino (s 600 sedeži), da bo tu tudi novo poslopje zgodovinskega arhiva na 3000 m², da je tu zdravstveni dom že zgrajen itd.

Pred desetimi leti so začeli na koncu Zemuna ob Batajniski cesti »urbanizirati« sodoben industrijski center Beograda. To je eden izmed štirih, na katerem so tovarne, ki so po 25 letih prvkrat začele po-

slovati (med rentabilnimi seveda). To je gotovo posledica modernizacije in pametnih naložb. Tukaj je pravzaprav elektronska industrija Beograda, ki pa bo kompletno skladiščna šele čez pet let in bo tedaj imela 14.000 delavcev. To je beograjski bazen EI. Ob Batajniski cesti je nastal kompleks kemično farmacevtske industrije z Galeničino na celu.

Pred desetimi leti urbanisti niso mogli pomisliti, da bo ta prostor za beograjsko industrijo nekega dne premajhen. Pa se je že zgodilo; tako npr. Galenična, pa tudi druge, zahtevajo še več prostora. Tukaj je naravnost vrsta tovarni in inštitutov, do opekarniških do inštituta za uporabo atomske energije v kmetijstvu. Torej mavrica dejavnosti industrijskega sektorja z vse močnejšo koncentracijo raziskovalnega dela, inštitutov, ki so gotovo tudi rezultat pospešenih in pospeševanih integracij.

Kakor so nekaj začele tovarne (tudi) zidati svojo prihodnost vsaka zase, pa se danjši tega industrijskega centra zahteva skupno širokopotezno tudi v izgradnji svojih industrijskih komunali — od kolektorjev za odpadne vode preko toplarn do prevoznika za dovod delavcev ipd. Pri tem kajpak ne smejo zanemarjati stanovanj za delavce, kajti tako, kot so se šli in se selijo tovarne iz vseh delov Beograda, kaže sem preseliti tudi delavce, ki delajo v teh tovarnah.

Skupščina dobiva elektronske možgane

Razmah Beograda kot velemesta in velikankega industrijskega ter trgovskega centra ne samo deželo, temveč tudi širšega okolja, zahteva tudi sodobno upravljanje mesta. Zato je mestna skupščina kupila za svojo upravo elektronske možgane, ker so sedanjih referentov s svojimi službami prepo-

Moderna tržnica

V primerjavi s starimi beograjskimi tržnicami, kjer se vsak dan srečujejo tisoči prebivalcev tega mesta in vseh srbskih in tudi drugih mest, bo novo beograjska tržnica najodobnejša in pokrita. Raste

Pismo iz Kanade

Kdo je Robert Bourassa

Smelo se je lotil urejanja quebeških zadev

Najboljša odločitev za Quebec je prišlo iz Zdrženim državam, je pred četrimi leti izjavil Mario Beaulieu, bivši quebeški minister za finance ko je raspravljalo o treh quebeških alternativah: temeljnih spremembah v svečni ustavi, odcepitvi ali priključitvi Zdrženim državam.

Tako in podobno izjave za Quebec je niso nič posebnega in v ostalem kanadskem časopisu jim se zdavnaj ne odmerjajo več prostora za to je bilo več kot dovolj: ni se ločilo usoda ene ali morda dveh političnih strank, ni šlo za izbor novega provincijskega premiera. Beseda sodepotev je v Quebecu že zdavnaj padla in aprilske volitve naj bi začele pot v bodočnost ne le Quebecu, ampak vsej Kanadi.

Položaj se je toliko zaostril, da je bilo videti le dva možna izhoda: iz Kanade ali pa se trdnje vrniti. Zato je vsakega lahko rekli, da volitve niso vzbujale le pozornost, ampak tudi negotovost in zaskrbljenost.

ROBERT BOURASSA

Nekaj tednov pred njimi so se pojavili glasovi, da se bo Quebec zanesljivo osamosvojil, kar naj bi povzročilo paničen beg kapitala iz province. Težavno je reči, na čigar mlajni naj bi bila ta voda, reakcija je vsakega pokazala, kaj bi se v takem položaju v resnici zgodilo: Quebecu bi ne preostalo ničesar drugega, kot se močneje nasloniti na Zdržene države, kar seveda spet ne bi vodilo v takšno svobodo in neodvisnost, kot si ju žamejša René Levesque, vodja Parti Quebecois.

Zmaga liberalca Bourassa je bila prava olajšanje za vso Kanado. Borze so dosegale trimesecne presečke. Šlo je torej za mnogo več kot le za vprašanje, katera stranka in kateri kandidat. Novi quebeški premiar naj bi ne bil le ura med osebo in pismo quebeškega separatizma, ampak močan osebno, ki naj bi dokončno uredila in utrdila položaj francoske govoreče Kanade, ki predstavlja tretjino prebivalstva v drugi največji državi na svetu.

Kdo je torej ta mož? To vprašanje je še prav tako zanimivo danes, kot je bilo dan pred volitvami — zlasti za Kanado, čeprav je očitno, da so volitve budno spremljali tudi v Parizu. Kanadsko časopisje je objavilo celotno besedilo Chabana-Delemasove četstike Bourassa in tudi njegove zahvale, ni pa pozabil opozoriti, da je bila prva oddana šele 14 dni po volitvah in druga objavljena vsej sprisročnosti šele teden kasneje.

Lanska septembrska anketa je pokazala, da 40 odstotkov volivcev v Quebecu še nikdar ni slišalo za Bourassa. To seveda ne pomeni, da je bil novinec na politični sceni. Kljub temu njegov nenadni vstop na sam vrh vsiljuje primerjavo s Trudeaujem.

Pri šestintridesetih je Bourassa najmlajši premiar v quebeški zgodovini — podobno kot Trudeau.

Kljub razmeroma skromnim razmeram, v katerih je odrasla, je študiral v Montrealu, Oxfordu in Harvardu in diplomiral iz prava, ekonomike in mednarodne davne politike — spet paralela s Trudeaujem. Če je Trudeau bil ali masej zagrien samc, tega za Bourassa ni mogoče reči. V zadnjem letu prava se je poročil s Andréje Simard iz bogate quebeške ladjedelniške družine. Nasprotno ko mu očitali, da je bila to poroka z denarjem. Sicer Bourassa te očite zanika bolj s svojim ravnanjem kot pa z besedami, vendar pa je pred volitvami le dejal, da ne verjame, da bi bila debelina žene denarnice njegova poglavitna prednost. Premoten liberalc torej — kot Trudeau. Kot Trudeau, je tudi on predaval na univerzi: bil je profesor prava in političnih ved na univerzah v Ottawi in Montrealu. Sledila so leta dela za svezno upravo, kjer se je dobora seznanil s quebeško ekonomsko problematiko, zlasti kot direktor raziskav pri Belangerjevih kraljevi komisiji za davčno politiko. S prisilovčno vztrajnostjo in trmo pri delu si ni napravil le imena kot sposobnega izvedence za gospodarska vprašanja, temveč tudi odlično desko v politično samo, ki ga je mikala še od študentskih let. Leta 1966 ga je opazil premiar Jean Lesage in ga brez posebnih težav pravočil, naj kandidira v skupščino. Kandidiral je in uspel.

Ko je lani oktobra napovedal svojo kandidaturu za voditelja liberalne stranke, mu je v sarkasti, ki jo je izvedel The Montreal Star, napovedalo smago manj kot pol odstotka anketirancev. Vendar je bil januarja še vodja quebeških liberalcev in aprila premiar.

Fredvolilna kampanja je bila izredno dobro organizirana — in draga. Liberalci so stavili na vse ali nič. Raziskave so pokazale, da je velika večina volivcev v Quebecu mlajša od 35 let in da si ti volivci želijo mladega, dinamičnega premiera, ki bo kos najprej ekonomskim, potem pa še vsem drugim težavam. Bourassa je prišel kot naročen.

V najzitem letalu je v Kennedyjevem in tudi Trudeaujevem slogu prekriziral vso deželo, govoril, prepričeval in kot Trudeau — zelo malo objubil. Sodelavci v kampanji so hoteli vse podobnosti s Trudeaujem izkoristiti v njegov prid vendar so nekaj zabavnih in neuspešnih pokušnih ugotovili, da na vidik krhki, drobnih intelektualce s debelimi črno umbovirjenimi naočniki res ne more biti simbol moškosti za Quebecčanke. Zlobneži so govorili, da je prej podoben podhranjenemu knjigovodji iz kakšne ljudske posojilnice.

Zato so Bourassa pričeli sprodati za tisto, kar je v resnici videti: tehokrat brez odvečnih čustev, trdno odločen, da doseže tisto, za kar verjame. Francoz in Kanadčan — brez puhle fraze in poze in kot tak po mnenju drugih in po svojih lastnih besedah seadnji up za kanadsko družino.

Takoj, ko je bil izvoljen, se je napol v šali napol zares sprožil vprašanje: »Pa je Bourassa zares federalist?« In potem so komentatorji tolažili in prepričevali drug drugega, da pač ne more biti nič drugega. In vendar je bil v vsem le kanec neprijetnega samoprepučevanja.

Odgovor je prišel še prvi teden iz Osa-ke, kjer je na Expo-70 nad quebeškim paviljonom poleg quebeške zastave poljala še kanadska zastava. Časniki so prinesli novice na prvih straneh. Ne brez vzroka.

Prvi meseci vlade so razbifili vse dvome in vprašanja: Bourassa je v resnici tisto, kar je bil videti: bister, zvit in trmast. Še vedno verjame, da ima Quebec prihodnost le v kanadskem okviru, čeprav je po njegovem ekonomsko več med provincimi pomembnejša od političnih in drugih ved. Bourassa je ekonomist — morda ima celo prav. Res je sicer, da je ekonomski plač osamosvojila Quebec, vendar ni težko razumeti, da je bila to le koncesija pritiskom, ki naj bi mu pustila proste roke za pomembnejša vprašanja in mu kvetjema dala še nekaj odgovorov na marsikateri sarkaj.

Bourassa se je zagrizeno lotil dela. Začetki je s quebeško vlado samoupravno, da si Quebec še vedno ni opomogel iz majhne depresije, ki je sledila konjunkturi ob montrealški Expo-67, ko je šel v novo, ki zajema celo Severno Ameriko. Z 9,2 odstotka nezaposlenih je precej nad kanadskim povprečjem (6,6 odstotka), ki prav te dni dosega svoj devetletni maksimum.

Ni mogoče pričakovati, da bi migracija delovne sile, ki položaj blaži ponekod (območne province), lahko bistveno pomagala pri reševanju quebeške situacije. Za francosko govorečega delavca je selitev v drugo provinco kljub vsemu še vedno v mnogih pogledih tvegano dejanje. Ne bo le prišel v okolje, ki njegovega jezika ne razume ali celo neče razumeti, temveč se bo tudi srečal s povsem drugačnim načinom življenja. Jedar francosko govorečega prebivalstva izven Quebeca in obmejnih ontarijskih predelov praktično ni.

Položaj je torej v resnici kritičen. Bourassa je očitno dobro preracunal, preden je tako tesno povezal vprašanja separatizma in gospodarstva, da je v predvolilni kampanji zahteval objavo le eno: 100.000 novih delovnih mest v letu 1971 in s tem upal dobiti glasove iz vseh strank.

Čeprav je Trudeau pred nedavnimi izjavil, da je treba Quebec obravnavati kot katerikoli drugo provinco, ve o čem sm in še mnogi liberalni politiki v Ottawi, da je bilo 100.000 delovnih mest Bourassova najmočnejša karta in da je v interesu liberalne stranke ter kanadske enotnosti, da Quebec ta mesta tudi dobi. Zato je še opaziti, da so v Quebec še pričela pospešeno pritiskati sredstva za javna dela, ki naj bi ublažila posledice brezposelnosti. Hkrati je Trudeau sam imel vret zasebnih sestankov s industrialci iz vse Kanade in jih je spodbujal, naj investirajo v Quebec, finančno ministertvo pa predvideva zanje posebne olajšave.

Nižne dvomi, da se Bourassa ne bo obotavljal sedl po smeristem kapitalu, če domačega ne bo, čeprav je mislil teden dni za Quebec nobenih koristi in da Quebec v Kanadi odtihta mnogo več, kot bi odtihta v okviru Zdrženim držav. To je

bil obenem edini komentar na Beaulieujevo izjavo.

Na nedavni konferenci provincijskih finančnih ministrov je Quebec v duhu Bourassovih prepričan predlagal ustanovitve posebnega svaznega stabilizacijskega sklada, iz katerega naj bi provinice s nadpovprečno stopnjo nezaposlenosti dobivale dotacije in v posojila Bourassa namreč trdi, da so te provinice žrtve Trudeaujevega boja proti inflaciji, ki raseleče med provincami v marsičem le poglablja.

Bourassa je prišel na avgustovsko konferenco provincijskih premiarov v Winnipeg predvsem z namenom, da s tam predlogom prode in si sari pridobi podporo svojih kolagov za bližnjo svazno-provincijsko konferenco, na kateri bodo o tem skladu dokončno odločili.

V svoje nemajhno razočaranje, ki si ga ni niti prizadeval skriti, je ugotovil, da se ontarijski premiar Roberts konference iz zdravstvenih razlogov ne namerava udeležiti. Ker bi za predlagani sklad žrpali sredstva predvsem iz ontarijskih virov, je bilo seveda brez smisla vprašanje načelnaj v Robertsovi odsotnosti. Vendar to pomeni le kratko odločitev — Bourassa ne bo odnehal in za zdaj lahko le ugotbamo o izidu

spopada med obema lisjakoma. Bourassa se bo medtem vedno med posredlo dobiti vsaj podporo iz obronskih provinc, ki bi jim tak sklad prav gotovo ne škodil.

Kljub navideznemu neuspehu pa je na omejeni konferenci debutant Bourassa le obilno šel: njegovi predhodniki Lesage, Johnson ali Bertrand so na podobne konferenice prihajali s številnim spremestvom, ki ga je tisk že slabno primerjal s kraljevim. Bill so praktično nedostopni in si vso moč prizadevali potrditi, da so iz Quebeca. Bourassa je s to tradicijo končal in si s svojim nastopom pridobil nedeljno naklonjenost in spoštovanje starišjih kolagov.

Sam saakathewanski premiar Thatcher, ki je bil Quebecu od nekdaj vse prej kot naklonjen, je ob koncu dejal novinarjem: »Zame je bilo na konferenci najvažnejše srečanje z gospodom Bourassa. Bodočnost naše dežele je v veliki meri odvisna od nekaterih njegovih odločitev. Name je napravil močan vtis... Je mlad mož, ki se loteva stvari čisto poslovno. In vrh vsega je še skromen — to je za politika nenavadno.« Mr. Thatcher že ve.

BOSTIAN ANKO

— Vidim, da si se navezadnje le odločil iti v vodo («Canard enchainé», Pariz)

Položaj in možnosti neuvrščjenih

Vojaško-politični komentar

Vojaško proračun, ki je znašal 170 milijard dolarjev, porabile okrog 165 milijard dolarjev, medtem ko so neuvrščene dežele porabile v vojaške namene skoraj približno 5 milijard dolarjev. Ti izdatki, ki pa so le odsev dejanskih materialnih možnosti teh dežel, v svetu, v katerem živimo, niso v skladu s njihovimi nacionalnimi obrambnimi potrebami. So pa ti izdatki zelo različni in se glede na obremenitev narodnega dohodka gibljejo od 0,8 do 13 odstotkov od bruto narodnega dohodka. Ne gleda na nizek absolutni obseg vojaških izdatkov pa vendar leti v mnogih primerih hudo pritiskajo narodno gospodarstvo ter močno ovirajo tako potrebno hitrejšo gospodarsko rast teh dežel.

Kaj imajo posamezne armade

Približno v istem razmerju s narodnim bruto produktom in vojaškimi proračuni so tudi oborožene sile, oziroma armade neuvrščjenih dežel glede na vse oborožene sile v svetu in glede na lastne potrebe. Po dokaj enotnih ocenah je bilo na začetku 1970. leta pod orožjem kakih 20 milijonov vojakov v rednih armadah in blizu 5 milijonov v polvojaških organizacijah. Neuvrščene dežele pa naj bi imele pod orožjem, kakih 5 milijonov mož ali 17,5 % od vseh ljudi pod orožjem, v polvojaških organizacijah pa blizu milijon ljudi. To pomeni vsakega v kakoli kakovostno, ker od 3,5 milijarde ljudi na našem planetu pripada svetu neuvrščjenih s približno 1,2 milijarde prebivalcev, ki živijo na 45,6 milijonih km². V razmerju do prebivalstva armade neuvrščjenih štejejo komaj 0,3 odstotka, kar je petkrat manj, kot je to razmerje v blokovskih deželah Evrope.

Stevilo, opremljenost in vrednost posameznih armad je sila pestra. Nekateri dežele imajo številne moderne armade, mnoge pa tudi armade, ki so bolj podobne policijskim odredom kot pa sodobnim armadam. Najštevilnejša je indijska armada, ki po omejenem poročilu londonskega inštituta ima pod orožjem okrog milijon mož, blizu 500 letal in objektivne možnosti, da pridobi lastno atomsko orožje, ki pa se mu je odredka. Za njo je Indonezija s 340.000 vojakov, Burma s 137.000 in druge. V Afriki je stanje v tem pogledu sila različno. Relativno številne in popolne armade s vsemi vejami in rodovi imajo države Severne Afrike, ZAR, Alžirje, Tunizija in Maroko. Med državljansko vojno se je izredno razvila marokanska armada, ki je narasla na več kot 100.000 vojakov. Na vse te dežele odpade 500.000 do 600.000 vojakov od skupnega števila vseh afriških armad, ki znaša okrog 800.000 do 900. vojakov. Ostalih 36 afriških držav ima armade, ki štejejo od 1000 do 50.000 vojakov.

Zakaj skupne akcije

Večina teh armad je zelo mladih, ustanovljene so bile po drugi svetovni vojni, mnoge pa se šele oblikujejo. Jedro mnogih teh armad je izgrajeno in potem pododano od prejšnjih kolonialnih sistemov. To je, razen začasnih težav in nestabilnosti, eden izmed razlogov za pogoste posege armade v politična dogajanja. Mnoge neuvrščene dežele imajo majhne profesionalne armade, kar izredno zmanjšuje njihove strategije in operativne možnosti v primerjavi s armadami in deželami, ki imajo obvezno vojaško službo. Razen slabe tehnične opremljenosti in pomanjkljivosti v organizaciji je osrednje pomanjkanje domačega kadra pa tudi izurjenega moštva skoraj nimajo. To je najboljše videti na primeru Indije, ki ima milijon vojakov in le 100.000 izurjenih rezervistov. Iz navedenega izhaja, da neuvrščene države ne sodijo v skupno smotilna bo-

vidi v vojaškem, bodisi v gospodarskem pogledu. Ob tem pa se sproža vprašanje, v čem je potem njihova moč, v čem je pomen njihovega zbiranja, sestajanja, usklajevanja politike in akcij ter lahko pomenijo v sodobnem svetu. Najprej moramo poudariti znano dejstvo, da neuvrščeni niso in ne nameravajo postati nikakršni vojaško-politični blok, temveč je njih dejavnost usmerjena na razvijanje medsebojnega in mednarodnega sodelovanja, strpnega obravnavanja in odpravljanja problemov in protislovij, za razvijanje in utrjevanje miru in mirnega sožitja. To naj bi bil primer za bodoče odnose med vsemi svobodnimi in enakopravnimi narodi sveta. Obramba vsake dežele je predvsem njena stvar, Zdrženim narodov, njenih prijateljev in zaveznikov.

Razlogov za skupne akcije, usklajevanje politike in tvornice sestanke je dovolj. Ti ležijo v konstelaciji sveta in mednarodnih odnosov. Naj omenimo samo dva: problem vojaške in politične varnosti neuvrščjenih ter miru v svetu na eni ter probleme razorožitve in hitrejšega razvoja nerazvitih. Zdal so prav neuvrščene ter nerazvite dežele vojaško zelo ogrožene. Nakopičena orožja, moč, oziroma nemoh vojaških blokov in supersil je privedla do spoznanja o nemožnosti in nekoristnosti neposrednega spopada in globalne vojne. Iz tega spoznanja se je rodila strategija prožnega odgovora, lokalnih vojn in podobnih oblik uporabe oborožene sile. Ta strategija pa usmerja moč blokov in velikih v zveze conev v Afriko, Azijo, v perspektivi v Latinsko Ameriko, na območja, ki pokrivajo neuvrščene dežele, katere po blokovskem pojmovanju ne pripadajo nikomur ter je zaradi tega v danem trenutku mogoča dostopna in koristna tudi uporaba oborožene sile na teh območjih in zoper neuvrščene dežele, ki s samim obstojem ne delujejo preveč spodbudno na odnose v vojaško-političnih blokih. Glede na vse to je bolj mir, mirno sožitje med narodi, utrjevanje OZN, medsebojno povezovanje, zblizevanje in usklajevanje političnih akcij neposreden in izredno pomemben vojaško-politični interes vseh neuvrščjenih dežel.

V čem je potencialna moč neuvrščjenih

Problem oborožitve oziroma razorožitve je v neposredni zvezi s razvojem neuvrščjenih oziroma nerazvitih dežel. Nerazvite dežele so udeležene v svetovnem bruto produktu samo s 1/10, imajo 1/11 svetnega omrežja, 1/36 električne energije razvitih, porabijo 2/3 kalorij hrane in ljudje živijo povprečno 14-krat krajšo dobo kot v razvitih deželah. Samo 15 odstotkov prebivalstva ima 95 odstotkov vsega bogastva, medtem ko 3/4 prebivalstva živi pod povprečnim življenjskim minimumom. Strokovnjaki OZN sodijo, da dežele v razvoju ob sedanjem tempu ne bodo v 50 letih dosegle sedanje ravnje gospodarstva v EGS. V minulih letih se je v razvitih deželah zvišal narodni dohodek na prebivalca povprečno za 100 dolarjev na leto, v nerazvitih pa samo za 5 dolarjev. Predvidevajo, da se bo do konca tega desetletja narodni dohodek v razvitih deželah povprečno povečal na 2200 dolarjev, v nerazvitih pa na 180-200 dolarjev. Razlike med razvitimi in nerazvitimi se torej nenehno večajo. Po drugi strani pa zdaj porabijo za oborožitev v svetu okrog 200 milijard dolarjev, kakih 500 milijonov dolarjev na dan ali 20 milijonov dolarjev na uro. S temi vsotami bi lahko na primer dvignili narodni dohodek 1,2 milijardi ljudi za 100 dolarjev. Iz tega izhaja, da imajo neuvrščene kot nerazvite dežele, neposreden politični in materialni interes za ohranitev miru in za razorožitve. To je eden temeljnih pogojev njihovega obstanka in nadaljnjega razvoja.

O pomenu in moči ter vplivu neuvrščjenih na mednarodna dogajanja so zelo različna mnenja. Vsekakor se ta skupina držav ni uveljavila kot vojaški ali pa gospodarski dejavnik. Vojaški cilji tudi niso v sami naravi politike teh držav, razen kadar gre za obrambo neodvisnosti in svobode vsake posamezne dežele. Te dežele s svojo politiko pomenijo oziroma bi lahko in morale pomeniti mnogo predvsem v političnem in moralnem pogledu. Vendar so tudi po tonačne, materialne (in strateške) možnosti velike.

Povedati smo že, da imajo neuvrščene dežele približno 1,2 milijarde prebivalcev, to pa je že 1/3 vseh prebivalcev sveta. Je število, masa, ki lahko v mednarodni politiki in strategiji mnogo pomeni. Število neuvrščjenih držav presega 60, kar predstavlja skoraj polovico članic OZN. Glede na to bi te dežele preko OZN in njenih teles lahko odločilno vplivale na njihovo delovanje in s tem tudi na svetovna dogajanja ter v najširšem smislu tudi v vojaško-političnem pogledu.

Čas, v katerem živimo, je čas političnega prebujanja in aktivizacije milijonov na skoraj vseh celinah našega planeta. Javno mnenje, politični in moralni dejavniki so postali izredno pomemben element mednarodne politike in strategije. To so pokazale vse povojne krize in vojne. Kljub izredni materialni moči ga morajo velike sile v vseh svojih odločitvah bolj kot kdajkoli prej upoštevati. V tem je potencialna moč neuvrščjenih.

Neuvrščene dežele imajo na voljo ogromne gnotne zmogljivosti in v njih razvijanjem lahko postajajo zmeraj bolj pomemben dejavnik v materialnem pogledu. To bi bila tudi lahko podlaga njihove vojaške moči. Naposled imajo nekateri neuvrščene dežele že zdaj armade, ki so kos vojaško-političnim in strateškim ciljem, ki jim jih postavljajo, in so sposobne brant neodvisnost, svobodo svoje dežele.

Sicer pa moramo znova poudariti, da je vojaška moč zelo relativna stvar. Ob tihkih novih in čedalje bolj spopolnjenih orožjih, ki jih imajo samo velike sile, pozabljamo, da so ta orožja sicer zelo pomembna, vendar niso edini elementi vojaške moči. Francoski general Beaufre je dejal, da je svojna nacionalni, socialni fenomen, mnogo širši od vojnega fenomena. Vojna je v sodobnih pogojih postala totalna. Zato je tudi strategija totalna. Ali: v vojno moč dežele je šteti mnoge dejavnike, ki imajo samo posredno materialno vrednost. To so v povojnem obdobju na ta ali drugi način dokazovale prav nerazvite in neuvrščene dežele. V tem obdobju si je blizu 30 dežel nerazvitega sveta tako ali drugače priborilo neodvisnost in ustvarilo lastno državo, zmeraj v boju z vojaško močnejšimi nasprotnikom — nekdanjimi kolonialnimi državami. Za primer bi navedel Indijo, Indonezijo, Kambodžo, Laos, Tunizijo, Egipt oziroma ZAR, Alžirjo in druge. Najbolj očiten pa je v tem pogledu sedanji boj naroda v Južnem Vietnamu.

Neuvrščeni in nerazviti so torej svojo politično in vojaško moč že izpričali v boju za svojo svobodo in v tem je Jugoslavija med prvimi. Zdal so njihove politične, politične in obrambne možnosti velike. Ovdvisno je od njih samih, ali bodo izkoriščene, ali bodo prevladali skupni interes, medsebojno povezovanje in spoznavanje ter akcijska (ne organizacijska) enotnost. Ob tem pa moramo upoštevati raznolike zgodovinske, materialne, politične in druge razmere in pogoje vsake dežele in ne biti nestrepen ter imeti velikih iluzij. Neuvrščeno je zgodovinski proces, ki traja in ki v tem trajanju lahko postopoma spremeni podobo sveta — tudi na vojaško-političnem področju.

IVAN FRANKO-IZTOK

PISATELJ V DOMACI HISI NA ZAKOJCI
Zraven njega so sestra in nečak ter nečakinja

Življenjski jubilej

Osemdeset Bevkovih let

Ob neki svoji pisateljski uri je Bevk zapisal: »Danes, ta dan sem daleč od tebe, divja, lepa Tolminka, visoke gore in široke doline so med menoj in teboj. Noč in dan mislim nate. Kdo je zrasel iz tvojih tal in te je doživljal na zunaj in na znotraj kot jaz, se mu kot srodbot do zmeraj ovijes okrog srca.«

Resnica je, ali Bevkovi ali pisateljevih osemdeset let leži pred nami kakor odprta knjiga in ko knjiga neznanstveno velike ljubezni do svoje tolminske domovine, do svojega tolminskega človeka. Tu, v tej odprti in popisani knjigi, tu so otroška in mladeniška leta, tu so dozorevanje in dozorela srečanja z življenjem, tu je Bevkova knjiga, vse od njegove in tolminske otroške pesmi, izšle pred petdesetimi leti in kakršno bi, znali samo tje do pustarje in do gorja, ki ga je primorski človek doživljal pred stoliki stoletji, vse do beneške puntarske trme, do kaplana Martina Cedermace — tega prvega našega književno izpricujočega kmetijskega upornika proti fašističnemu nasilju; skozi te Bevkove knjige gre tako njegova življenjska kot pisateljska pot: od zakonskega pastirčarja in do komija in do vaškega učitelja, od politično osumljenega in proti vojni nastrojenega učitelja in pisatelja, pa do zaprtega in prepričanega pisatelja, do urednika in založnika slovenske knjige v najbolj črni dneh svoje Primorske pod fašizmom, v svoji narodnostno zatirani domovini, v katero se je vrnil, da bi z njo vred, s to svojo Primorsko, trpel in se bil za najbolj osovito človekovo pravico, za pravico do materinega jezika, da smeš po slovensko govoriti in zapeti in po slovensko pisati. Tu je za tem Bevkova partizanska pot — brigade so mu omogočale, da je bil znova s svojim ljudstvom, da mu je lahko govoril in da je lahko pisal zanj, tu je zatem njegova pot ljudskega poslanca in pot, ki jo je moral prehoditi kot politični bорец za slovensko mejo na Primorskem... In tu je zatem vnovič Bevkova poveljna pisateljska pot: od partizanskih knjig tako za otroke ko za odrasli svet... vse do poti javnega kulturnega delavca, ko dela v javnih in kulturnih društvih in ustanovah, med katero moremo šteti tudi dolgoletno predsedništvovanje v pisateljskem društvu.

Vselej je znal zvesto slušati svojemu peresu in svoji domovini. Z gotovostjo moremo zapisati, da pri nas še ni bilo pisateljskega delavca, ki bi po vojni tolikokrat stopil pred svoje bralce, predvsem pa pred svoj solarski svet, ter mu bral, kakor je storil tolikokrat pisatelj Bevk — postal je najbolj ljubljene pisatelj med slovenskimi solarji, saj so morale slovenske založbe natisniti v ponedeljnih letih med sto njegovih knjig za našega solarja, a to v nakladi do polruga milijona izvodov knjig.

Več kot dolžni smo, ko se nad tako potjo slovenskega pisatelja, s pravico lahko reče-

mo ljudskega umetnika, na današnji dan ob pisateljevi osemdesetletnici, ob tako plodnem in bogatem pisateljskem delu, živem pri nas že nad pet desetletij, zamislimo. Bibliograf: Bevkove knjige so do danes zabeležili 164 izšlih Bevkovih knjig, s ponatimi v zbranih in izbranih delih in s prevedenimi knjigami pa jih bo do 230; medtem bi naj bilo še njegovih 80 knjig v tujih prevodih, to v 16 različnih jezikih.

Resnica je, da je Bevk dobil za svoja dela visoka priznanja — največje priznanje pa bo ostalo za njega kot pisatelja in ustvarjalca le eno samo, da je postal v zavesti svojega ljudstva njegov pisatelj, da ga ljudje bere, da ga bere doma kakor po svetu. Otrok začuti v Bevkovi pesmi svojo pesem, svojo igro, začuti svojo skrb, radost in legobo, kakor ljudstvo začuti v Bevkovem pisanju sebe, svojo voljo in nevoljo in vse tisto, kar je moralo kdaj na tej svoji slovenski zemlji prestajati; v Bevkovih knjigah ki nam odkrivajo zgodovino primorskega človeka, vselej najdeš junaka, ki ponosno pravi svojo težko življenje in ki se bo tudi vedno znal tudi žrtvovati za druge in se bo znal tudi točiti za svoje pravice in za pravico svojih. Tako je kaplan Martin Cedermac po vsem razumljivo nadaljevanje pisateljevih primorskih junakov, kakor so nastajali v njegovih knjigah iz 14. stoletja — in to je zatem isti primorski človek, ki se je znal

biti s svojimi zatiralci in ki se je znal tudi žrtvovati za svobodo svojega ljudstva, ki je znal za to ljudstvo vse prestajati in prestat. Bevk kot človeku in pisatelju je bilo dano, da je ta veliki čas doživel in da ga je mogel tudi popisati.

Podoba osemdesetletnega pisatelja Bevka moremo urisati v prvo vrsto najbolj svetlih slovenskih pisateljskih podob, kajti prišel je iz ljudstva, bil je nenehno z ljudstvom in čutil je z njim, delal je zanj ali kot pisatelj ali ko prosvetar ali kot politik ali kot bорец, po ječah ali v svobodnih govorih; kajti biti pisatelj za Bevka pomeni vse: pomeni izvrševati dolžnost, ki ti je kot pisatelju dana na tem svetu, in pomeni biti vselej pravičen do ljudstva, a tudi do sebe samega. Tega potrpežljivega in delovnega pisateljskega moča je osemdesetletnica doletela v letu, ko izhajajo štiri njegove knjige, a v katerih nam še vedno ni vsega povedal — usaj iz svojih mladih let ne. Z iskreno željo, da bi bilo jutri povedano, kar nam še ni zapisal, in da bi napisal še vse, za kar ga terjajo časopisi, predvsem otroški, in kar jim je objubil napisati, in da bi še kdaj z njim obiskali rodno Zakojco in njegovo Tolmino, mu želimo danes zdravja, samo še zdravja in veliko pisateljskih moči v jutrišnjem devetem desetletju.

IVAN POTRČ
Stike: LEON JERE

FRANCE BEVK S SESTRO

PRED BEVKOVO SOLO NA BUKOVEM

Likovna umetnost

Umetniška družina Šantlov

Ob razstavi v Goriškem muzeju

Čas, ko so po Sloveniji rasla likovna razstavišča spontano in zato tudi pogosto brez dolgoročnih načrtov, jasne politike dela in včasih celo brez resničnih potreb, je minil. Ostalo mu je le nekaj razstavišč, krajevskih galerij, ki so upravičile svoj obstoj s delom, prilagojenim potrebam okolja in preračunanim na vzgojni in turistični učinek, medtem ko druge — med njimi so tudi zasebne — životarjajo ali pa še to ne več.

Prvim, uspešnim in res potrebnim, se je letos pridružil še ena, v Goriškem muzeju na gradu Kromberk so s široko gnetno in moralno podporo občinske skupščine, občinskih podjetij in organizacij ustanovili že dolgo potrebno galerijo primorskih umetnikov. V osrednjem prostoru gradu muzeju je arhitekt Janez Subodole uredil razstavišče tako, da je ohranil duha zgodovinske arhitekture, hkrati pa staro lupino smotno obdelal za razstavne potrebe. V tako pripravljenem prostoru so v primerno svečanem vzdušju 6. junija odprli razstavo slikarskih in grafičnih del goriške umetniške družine Šantlov.

Ze začetek delovanja nove galerije kaže, da so strokovni delavci goriškega muzeja pravilno ocenili tako svoje moči kot potrebe njihovega kulturnega okolja. Ponujali sta se namreč dve možnosti: pokazati kvaliteten izbor del vseh primorskih likovnih umetnikov ali pa privrkat zaokroženo predstaviteljsko delo slikarstva iz družine Šantlov. Trezna ocena je dala prednost drugi zamisli. Za prvo v Goriškem muzeju še nimajo zbranih dovolj kvalitetnih del. Predstavitelj Šantlov in njihovih del pa pomeni tudi za slovensko umetnostno zgodovino tehnik prispevek, še posebno na goriškem območju in v sami Gorici, saj zapolnjuje njihovo delo praznino v aktivnem likovnem življenju Gorice vse od Tomince pa do štirih, petih živahnih let neposredno po prvi svetovni vojni, ko so se tam sestajali in delovali umetniki iz generacije ekspresionistov, kubistov in konstruktivistov.

Osemdesetletni oči, akvarelov in grafiki nam morda ne našteje dovolj izbrano dela dveh generacij te umetniško mnogostranske družine, zato nam pa dovolj jasno pokaže njihovo kvaliteto, njihov interesni krog in umetniško pripadnost in nam pomaga, da si ustvarimo povsem jasno mnenje o pomenu njihovega dela v zgodovini slovenske umetnosti. Šantli sodijo, pa najsi bo to mati Avgusta ali pa hčeri Henrika in Avgusta ter celo sin Saša, v problemski krog umetnosti prejšnjega stoletja. In če je zlasti pri materi in deloma pri hčerah še vidno izhodišče v solidnem meščanskem realizmu sredi in druge polovice XIX. stoletja, je bil Saša bolj napreden, da je svoj realizem razširil z nekaterimi problemi, ki jih je nakazal impresionizem in deloma ekspresionizem, predvsem pa, da se je izražal v več likovnih tehnikah. Posebno v grafiki je našel njegov eksperimentalistični nagon še nezorano polje in čeprav njegovi dosežki umetniško niso posebno pomembni, ga vendar ne smemo prezreti kot pionirja slovenske moderne umetniške grafike.

Ožje okolje, ki najprej vpliva na izhodišča in idejni naopon pri posameznem umetniku, je bilo pri Šantlih brez izjeme okolje urejenega meščanskega doma. Mati Avgusta (1852 — 1935) je bila doma iz Prvačine v spodnji Vipavski dolini in nečakinja slikarja Tomince. Tudi njen oče je bil slikar — amaterski miniaturist. Od tu njena naravnost za slikarstvo in glasbo, ki jo je izročila tudi svojim otrokom. Solala se je na graški umetniški šoli, toda pozornost

je zbudila razmeroma pozno: v neki izločki v Gorici je razstavila Beethovnov portret v črni kredni. Portret je zbudil med višjimi sloji pozornost in odtlej so naročila deževala. Bila je spretna in je zlahka sadela podobnost — kaj več pa takratni meščan že skorajda ni zahteval. Do svoje smrti je naslikala, domnevajo, čez petsto portretov, čeprav se je občasno in manj intenzivno posvečala tudi drugi likovni tematiki.

Materina dejavnost je seveda vplivala tudi na usmeritev otrok. Hči Henrika (1874 — 1940) je dobila pri njej prve napotke in pobude, potem pa nadaljevala učenje na umetnostnih šolah v Münchnu in na Dunaju. Po učni dobi je prišla v Gorico in počevala v goriškem deklinskiem zavodu s tolikimi uspehi, da so mnoge njene učence nadaljevale študij na raznih slikarskih in obrtnih šolah. Henrika je bila zelo na darjena in je razvila prve, nekoliko romantično realistične vzore svoje matere do precej trdnega realističnega figuralnega slikarstva. Solihno je izpolnila nekaj večjih figurativnih naročil za cerkvene potrebe, zanimala jo je folklor, zlasti znana pa je postala s svojimi tihotajski, čeprav to ni bila njena najpomembnejša vrsta. Obvladala je akvarelno slikarstvo, uspešno pa se je poskusila tudi v slikanju miniatur na slovonih kosti.

Mlajša hči Avgusta (1876 — 1968) je posvetila največ svojega zanimanja in ljubimih tihotajski. Solala se je najprej pri materi, nato pa še v Gradcu in v Münchnu. Na tečajih v Münchnu se je izurila tudi v slikanju krajine z vodnimi barvami, kar je postala njena druga posebnost. Tudi Avgusta je bila predvsem učiteljica in šele potem slikarka. Vendar se je ukvarjala tudi z grafiko, česar matere in sestre ni zanimalo. Njeno delo nosi pečat solidnega realizma, šele proti koncu, ko je kvaliteta že nekoliko upadla, si je drznila barvo nekoliko osamosvojiti, posebno v cvetličnih tihotajskih.

Tudi Saša (1883 — 1945) je bil mnogostранsko nadarjen, posebno pa še glasbeno in likovno. Solal se je na Dunaju, umetnostno znanje pa si je razširil še na predavanjih iz zgodovine umetnosti, muzikologije in estetike. Počeval je na Dunaju, potem v Kopru, Pazinu in na Susaku, vmes pa se je še v Münchnu izpopolnjeval v grafiki. Nato je počeval v Ljubljani na tehniški srednji šoli in njegova zasluga je, da se je vse več mladih talentov odločalo za grafične tehnike. Deloval je kot slikar in pionir na področju slovenske umetniške grafike, bil je publicist in pomemben društveni organizator. Nekaj časa je bil predsednik dunajske »Vesnes«. Igral je tudi vlogo v ljubljanski Filharmoniji, zraven pa je tudi komponiral. Predvsem pa je pomembna njegova vloga kot člana kluba »Vesnes«, saj je v svojem delu izpolnil dolžnost del njegovega programa. Napori za oblikovanje nacionalne umetnosti so sicer večkrat peljali na — čisto umetniško gledano — stranske poti, vendar so v času in pogojih izobiljevali zanimivo vmesno stopnjo med impresionističnimi težnjami in potrebami po bolj komunikativni, narodni umetnosti. Seveda je pri izrazito programskem delovanju, kakršno je bilo vesnansko, pogosto trenutna potreba prerasla trajnejši umetniški cilj. Folklorja, dekoracija, uporabna grafika — vse to je zadržalo vesnane in tudi Šantli, ki se je še intenzivno ukvarjal z organizacijskimi problemi, in ravni programsko sicer dokaj dosledne, vendar ne globoko izvedene, predvsem pa ne individualne umetnosti. Šantel je bil tudi dober ilustrator, saj se

prav z njegovo generacijo v pravem pomenu rodi slovenska knjižna ilustracija. Kot grafik je bil pomemben, vsaj je prvi pri nas uspešno odtsilni lastni večerji lesorez, pa tudi druge tehnike je dovolj izpopolnil, čeprav prek ilustratorske in realistično deskriptivne ravni ni prišel. V olju je razvil nekoliko bolj odprt način slikanja, v njegove kompozicije vdre svetloba kot že precej osamosvojen prva, vendar se njegove barve še strogo podrejajo risbi.

HENRIKA SANTEL
Lastni portret (olje, 1936)

Vloga umetniške družine Šantlov je še po drugi plati zanimiva in pomembna. Ziveli in delali so na ozemlju, ki je bilo narodnostno mešano in občutljivo, in to v dobri slovenskega narodnostnega prebujanja. Ko so leta 1915 bežali iz Gorice pred nevarnostmi fronte, so se selili najprej v Donje Toplice, nato na Dunaj in Groisbach ter se za nekaj časa ustali v Krskem. Leta 1920 so odšli (trazen Saša) v Maribor in devet let poznaje dokončno v Ljubljano. Svoje narodnostne in buditeljske napore so nosili s seboj in je zato razumljivo, da so na podobno občutljivo ozemlju — v Mariboru — živahno delovali. Obe hčeri sta bili članici »Ladev«, Henrika tudi čluba »Gorhar«. Sploh so se Šantli živahno udeleževale pri vseh tedanjih umetnostnih manifestacijah. Tako je mati s hčerama razstavljala na prvi vseslovenski umetniški razstavi v Ljubljani leta 1900, obe hčeri in Saša so se udeležili prve jugoslovanske razstave v Beogradu leta 1904. Henrika je sodelovala na razstavi jugoslovanske umetnosti v Sofiji leta 1906, mati Avgusta, Henrika in Saša pa so se udeležili tudi razstave slovenskih umetnikov v Gorici, v hiši dr. A. Dermote leta 1912. Poslej se njihove poti nekoliko razidejo, vendar občasno zasledimo njihova imena tudi pri skupnih akcijah.

Likovna žetev Šantlov boleva v očeh današnjega umetnostnega ljubitelja in potrošnika na pomanjkanju individualnosti in ožje umetniške problematike. Vendar je tako vrednotenje krivično ne samo zaradi časovne oddaljenosti. Pri zapuščini Šantlov moramo predvsem upoštevati program, ki je ta dela spočel. Ta pa je bil takrat izrazito napreden, kulturnopolitičen — narodnoubuditeljski in prosvetiteljski. Izkušnje pa nas uče, da terjajo programsko pogojeni pojavi v vseh panogah umetnosti drugačnja, svoja merila, kajti le tako lahko zmerimo njihov pomen in ga pravično vrednotimo. JANEZ MESESNEL

Polemika

Vesela jesenska epistola igralcu in izrednemu profesorju Stanetu Severju

njegovemu delu, ker ni spoštoval kulturnega molka ditu. Pa saj ne gre za ang, gre za nekaj povsem drugega, to dobro veste tudi vi.

Moram reči, da sem bil naravnost prešerne volje, ko sem v članku razvtrtil, uredil in sesteval vse pomote, netočnosti in skovanke na moj račun. (Pustimo ob strani težke besede in definicije!) Vse to popravljati v pravdarstvu, ali pa v časopisnih člankih je seveda Sifzovo delo. Zato vam predlagam, da za vsako pomoto, netočnost in skovanko (natančno veste, katere so) odprgate srca odrinete en zlat dinar in potem nakažete celotno vsoto za gradnjo te ali one humanitarne ustanove. Ko bom videl potrdila o vplačanem znesku, bo spomin na pisanje Slovenskega naroda na gledališče — da ali ne? kar takoj ugnil. Trdno sem prepričan, da sinesek ne bo omajal vašega prepričanja na slovenski socialni lestvici. Kar pa se tiče zgodbe o Janezu Cesarju, tozadevno odločitev prepuščam vaši vesti ob uri, ki nas čaka vse, kar nas je živih na zemlji.

Res je grdo, ce vam nekateri odkreajo umetniške pravice na odru, ki jih morate imeti kot igralec zaradi narave ustvarjalnega dela. Zagotavljam vam, da v vas vidim očarljivi vrh našega gledališkega amaterizma, ki si je v divjo močjo svojega talenta priboril ustrezen prostor v profesionalni slovenski gledališki strukturi. In vsakdo, ki je razsoden, vas mora uvrstiti med dvajset ali petindvajset najboljših in umetniško najbolj polnočrtnih slovenskih igralcev. Ne zamerite temu številu, minili so namreč časi naše kulturne in umetniške revščine, ko smo zneli samo enega pesnika, enega pisatelja, enega igralca, enega slikarja, enega skladatelja, enega kiparja, za nami so stanja, ko še pred štirimi desetletji nismo imeli nobenega akademika, sedaj pa jih imamo še kar čedno število.

Pravite, da bi bilo treba pregledati vse,

kar se je dogajalo v SNG. V celoti se strinjam z vami. Tak pregled (vi pravite raziskava, kar zveni nekoliko juridično) bi namreč odkril dejanske vzroke gledaliških zadrž. Predvsem pa bi pokazal, kako je v zdravem in delovnjem ansamblu malo številna skupnica (neformalna skupina za pritisik, tako imenuje znanstvena misel tovrstne pojave) s kritim hrbitom, izbralajoč progresivna gesla in moč nekaterih družbenih struktur, izkoristila vaše ime in vaše dimenzije ter napravila iz vas trojanskega konjčka, ki naj se premika po optičnih navodilih svetlobe sence, da bi tako realiziralo svoje cilje. Upam, da bo naša gledališka zgodovina dostojno opravila to delo. Kar zadeva mene, vam sporočam, da je moje čest čista in da sem pripravljn pred komerkoi in kadarkoli braniti umetniško svobodo in z njo vred svoje nazore, svojo misel in svoje delo.

Se najbolj smešno pa je to, da kljub vsemu verujem v umetniško moč slovenske gledališke kulture in njenega igralstva — s vami ali pa tudi brez vas, kakor boste pač odločili vi sami.

Zelim vam obilo zdravega duha v zdravem telesu!
V Celju na Štandrovem trgu 7. 9. 1970.
BOJAN STIHI

S spoštovanjem ZARKO PETAN

Petanovo sporočilo

Splošnovalni urednik, prosim Vas, da članek »Odgovori Staneta Severja«, osimra tisti njegov del, v katerem ni Sever naprtli dejavnost proti slovenskemu narodu, posredujete na pravi naslov: Javnemu toilstvu.

S spoštovanjem ZARKO PETAN

Kratki književni esej

Odprta vrata

Polemična replika na K. Š. Biedrzycko

V zadnjih sobotnih prilogi Dela, 5. septembra 1970, je Katarina Salamuna Biedrzyckaja objavila nekaj pripomb k spisu Dvojje avstrijske...

ati se v grobih in neogibno tudi shematičnih obrisih. K. Š. Biedrzycka je v svojih pripombah kar dvakrat povedala, da je antologija 57 pesmi knjiga, ki je...

di Biedrzyckina strokovna vzemirjenost, saj je njena akvalitativna shema slovenske poezije, izdelana po teh merilih in kot steo...

veda doma čista poljubnost, če ne tudi zmeda, kjer so odlična različna občutja sveta ter bolj ali manj protislovna občutja za umetnost in odkoder je sleherni stroj...

Janko Kos:

PREŠEREN IN EVROPSKA DRAMATIKA

To je že tretja prešeroslovska publikacija Janka Kosa: pred leti je izšla njegova razprava 'Prešernov pesniški razvoj'...

načel in metod primerjalne literarne zgodovine, kot jih je v slovenski literaturi vedel uveljavil dr. Anton Ocvirk, spis pa je bil sprejet tudi kot doktorska disertacija...

Vasilis Vasilikos:

Roman grškega avtorja Vasilisa Vasilikosa 'Kaj se zgodilo v Istanbulu' je izšel v slovenski prevodu...

prav te napake, ki so bile zelo pogoste in ki so imele včasih tragične posledice, so zelo poučne za mlade ljudi, ki naj bi se učili iz njih...

Sergej Borodin: ZVEZDE NAD SAMARKANDOM

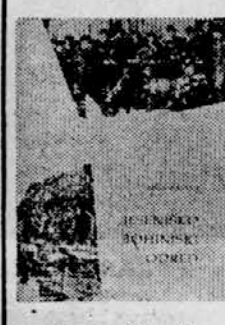
Ruski pisatelj Sergej Borodin je proučeval zgodovino, običaje in navedi zgodovinskih virov. Več let je živel v Uzbekistanu, v deželi, kjer je imel nekdanji Timur svojo prestolnico...

Veno Taufer: OB LONDONSKEM GLEDALIŠKEM POLDNEVNIKU

To je že devetinštrideseti zvezek edine slovenske gledališke edicije. Izdaja jo Mestno gledališče ljubljansko. Veno Taufer, ki je preživel nekaj let v Londonu...

Mile Pavlin: JESENIŠKO-BOHINJSKI ODRED

V Knjižnici NOV in POS je že dni izšla 380 strani obsegujoča kronika o odredu, ki je bil ustanovljen proti koncu druge svetovne vojne...

pregledni (Kratka vojaška in politična zgodovina območja jeseniško-bohinjskega odreda, Od ustanovitve do prve reorganizacije, Med prvo in drugo reorganizacijo, Od druge reorganizacije do osvoboditve Bistrice...

S simpozija „Zelenje v urbanskem okolju“

Zavestno oblikovanje človekovega okolja

Nekaj misli graškega „mestnega vrtnarja“ prof. K. P. Filipškega

Na biotehniški fakulteti v Ljubljani je bil 3. in 4. septembra mednarodni simpozij 'Zelenje v urbanskem okolju'...

revolucionarne spremembe. Zaradi rezultatov tako sintetičnih kot analitičnih raziskovalnih metod se nenehoma zavestno oblikovne celote tam, kjer smo prej videli samo aditivno sestavo posameznih delov...

CIAM, je rečeno v II. členu: "... rast mest čedalje bolj požira zelene površine, ki meje nanje. To nenehno se stopnjujoče oddaljevanje od narave prav tako pospešuje nepravilnosti v higieni, individualni, ki izgubi stik z naravo, propade in z boleznijo ter degeneracijo plačuje prelom, ki slabi njegovo telo in zmanjšuje njegovo zmogljivost obdučenja..."

prizadevali ljudi. Čustvene vrednote glede na naravno okolje, zlepotne prirode, sodijo v abstraktni pojmovni svet. Podvržene so mnogoterosti vseh subjektivnih razborov in občutkov in nesporno ustrezajo hulanini in kulturnim zahtevam. Kot taka imajo prednost. Druga komponenta zajema pogledje in razmišljanja na tehnično realistični podlagi. Njihove sestavne enote, ki jih je mogoče šteti, meriti in tehtati pa niso merilo, ki bi človeku zagotovilo potreben optimalni in - če je mogoče - prirodni življenjski prostor...

OBROBNA, NENADZOROVANA IN NEUSMERJENA GRADNJA ZLASTI ENODRUŽINSKIH HIS SE ZAJEDA V NARAVNO OKOLJE MEST IN NASELJI

Urbanizem

„Dunajski model“ šolanja urbanistov

Avstrijske visoke šole in prostorsko načrtovanje

V sedanjem času spet bolj intenzivno razpravljamo o šolanju urbanistov v Sloveniji. Z neagodjem ugotovljamo, da ljubljanska univerza kljub nekaterim ugodnim pogojem močno zaostaja za drugimi jugoslovanskimi univerzami na imenovanem šolskem področju. Če danes nekatera ljubljanska fakulteta kažejo dobro voljo za organizacijo sodobnejšega in s svetom povezane šolanja urbanistov, pa bo pot do uveljavitve tega študija dolgotrajna in ne lahka. Naj nam zato služi dunajski model šolanja prostorskih načrtovalcev kot prikaz strokovnih in družbenih vodil naših severnih sosedov, s katerimi se tako pogosto srečujemo na vseh področjih dela.

V Avstriji pravzaprav ne gre za podiplomski študij prostorskega načrtovanja in urbanizma, temveč za osnovni univerzitetni študij, ki je usklajen z novim avstrijskim zakonom od 1. oktobra 1969 in ga bodo začeli uresničevati na Tehniški visoki šoli na Dunaju v simekem semestru 1970-71. Ta zakon je rezultat neštetihih strokovnih in političnih razprav, predvsem pa prepričevalnega napora osrednje avstrijske osebnosti v prostorskem načrtovanju, sedanjega rektorja Tehniške visoke šole na Dunaju arhitekta profesorja dr. Rudolfa Wurzerja, do brega znanca in prijatelja Slovenije, saj po materini liniji izhaja iz Cezsoče na Tolminkem.

Ze 30. oktobra 1968 je prof. dr. Wurzer v svojem inauguracijskem govoru o tehniških znanostih in njihovem deležu pri oblikovanju življenjskega okolja dejal med drugim naslednje:

Izhodišča izobraževanja

»Sodobna industrijska družba, v kateri se krči primarni sektor, zasičuje sekundarni in naravnost eksplozivni terciarni sektor, ustvarja in potrebuje vodilne osebnosti in nove poklice, tudi v sferi prostorskega načrtovanja. Če bomo torej začeli z novo šolsko smerjo — prostorskim načrtovanjem — 1. oktobra 1969, bodo prvi absolventi potrebovali 4 leta za zaključek študija. Nato bodo odšli in odslužili leto dni vojaškega rokca in pa predpisano petletno prakso. Tako bomo šele leta 1978 dobili prve kvalificirane strokovnjake.«

V Avstriji so sicer univerzitetno študijsko področje urbanizma ustanovili že 1946. leta, vendar so občine, dežele in svosa potrebovale 20 let, da so spoznale potrebo po prostorskem oblikovanju avstrijskega nacionalnega prostora, s tem pa tudi še nakazale potrebo in zahtevo za kvalificiranimi urbanisti. Da bi bodočim absolventom študijske usmeritve v prostorsko načrtovanje omogočili dejavnost, so v Avstriji prepričani, da bo vendarle potrebna reforma upravne strukture, ki bo šele omogočila primerno namestitve načrtovalcev. V bodoče bodo svosa ministrstva, dežele in mestne načrtovalske organizacije, regionalna in komunalna načrtovalska združenja in razni inštituti omogočili izvajanje tega poklica.

Industrijskizacija in nesadržno napredovanje tehnologije, kot tudi sprememba okolja porajajo družbene probleme, katerih rešitev je nalga, da bi zagotovili sprotno vraščanje človeka v tako okolje. Pri oblikovanju in preoblikovanju človekovega fizičnega prostora pa prihaja do vedno novih težav, ker je povsem nemogoče prostor razvijati in ga opremljati le z znanimi vrednostmi oziroma merili, temveč je načrtovalec soočen s problemom iskanja vedno novih vrednosti in meril, s katerimi lahko šele izraža bodoče predstave o cilju načrtovanja. Zato je sfera urbanizma in prostorskega načrtovanja še tako zelo vezana na raziskovalno in znanstveno dejavnost pri iskanju vedno novih spoznanj o prostoru, njegovih možnostih razvoja, preobrazbe in opremljanja, menjava prostorske strukture in vsesplošnega urejanja.

Prostorsko urejanje pa ne sme izhajati od vprašanja, kakšen razvoj je možen po ekstrapolaciji sedanjih trendov, temveč od vprašanja, kakšne življenjske in prostorske pogoje je treba v bodoče ustvariti, če naj bodoča družba sploh še obstaja. Zato prostorsko urejanje kot kompleksna dejavnost nikoli ne more in ne sme biti deskriptivna obstoječega stanja, temveč je kreativna znanost, ki zahteva povsem specifične oblike šolanja prostorskih načrtovalcev.

Organizacija načrtovalskega študija ni možna brez predhodnega razmišljanja o načrtovalski teoriji in planerskih procesih, metodah in tehnikah.

Cilji šolanja in vzgoje zahtevajo formuliranje strokovne vsebine, pa tudi vključevanja v tako imenovano igro soddanih vlog (profesij in poklicev). Kot izhodišče izo-

braševanja in šolanja urbanistov vidijo Avstrijci proces aktivnega preoblikovanja prostora.

Ta proces takođe osnažujejo: s formulacijo potrebnosti, da se neka dana situacija spremeni; s sistematičnimi in obsejnimi raziskavami možnosti in ovir spreminjanja te situacije; s formulacijo ciljev, predstav in izhodišč za spremembo dane situacije; v razvoju alternativ, sredstev in metod za vestnega ukrepanja; v odločanju o alternativah in eventualni reviziji ciljev in predstav; v izvedbi ukrepov, ki so potrebni za spremembo dane situacije; v kontroli rezultatov dela in v primerjanju s izhodiščno situacijo in sestavljenim ciljem.

Tako osnažen načrtovalski proces najdemo tudi v angleških deželah, leta pa naj bi bil izključna osnova šolanja novih kadrov. Pri tem pa šeljo še nekaj več, kot samo šolski specialiste ali generaliste načrtovalce, kar mislijo, da niti ni tako pomembno, temveč ločijo dve pomembni komponenti šolanja, in sicer: a) uvajanje kandidata v načrtovalski način razmišljanja in b) posredovanje strokovnega znanja, postopkov in delovnih metod ter tehnik planiranja.

Pri vsakem prvem univerzitetnem študiju pa gre tako rekoč za pripravljano bazo tako imenovanega permanentnega procesa šolanja, ki bo sledil strokovnjaku na njegovem delovnem mestu do poznih let njegovega strokovnega udejstvovanja.

Ti pogoji strokovnega usposabljanja pa zahtevajo drugačne vsebine študija. Eden bistvenih problemov, ki mu Avstrijci posevčajo tudi veliko skrb, je izgubljen komunikativni stik med skrajnimi specialisti. Po drugi strani astaranje znanja zahteva sistem, ki bo načrtovalcem v praksi omogočil permanentno edukacijo. To se po njihovem mnenju ne sme prepustiti sprotovoljstvom ali nagnjenju posameznika, temveč mora postati stalni sistem izpolnjevanja.

Vsi ti pogoji zahtevajo izoblikovanje transparentnega in elastičnega študijskega sistema, ki bo odvrnil »prisilo« in vgradil možnost izbora študija. S tem je zagotovljen bolj individualen študij glede na kandidatove osebne sposobnosti.

Specifična vzgoja prostorskih načrtovalcev je mogoča samo v časovno danih družbenih razmerah in strukturi in v okviru obstoječih šolskovoizoliranih ustanov. Študij prostorskega načrtovanja pa je mogoče or-

ganizirati le kot multidimenzionalno in interdisciplinsko kooperacijo.

Vzgoja prostorskih načrtovalcev, bolje rečeno urbanistov, se je v Evropi na nemškem jezikovnem področju uveljavila že 1870. leta. Prof. Dr. Karl Henrici je tedaj predaval o sumetniških nalogah pri gradnji mesta. Na Tehniški visoki šoli na Dunaju je predaval 1899/1900 Prof. Dr. Karl Mayreder. Ze pred prvo svetovno vojno so se uveljavljala predavanja o suburbanističnih terminih in organizirali so posebne seminarje o gradnji mest tako na tehniških visokih šolah v Berlinu in Dresdenu. Leta 1928 je privatni docent Dr. Karl Brunner organiziral na Tehniški visoki šoli na Dunaju sproti kolegah za gradnjo mest. Začetki so torej zelo zgodnji. V zadnjih letih pa prihaja vedno bolj do diferenciacije področij »gradnja mesta« in prostorskega načrtovanja Landesplanung, Gemeindeplanung), zato se nujno pojavlja tudi pri univerzitetnem šolanju kadrov novi vplivni momenti.

Vzgoja urbanista-generalista

Načelno se po svetu zdaj uveljavljajo tri šolske metode: 1. Popolni študij prostorskih načrtovalcev. Tako nova šola je od leta 1969 v Dortmundu v Zvezni republiki Nemčiji. 2. Poglobljen študij za prostorske načrtovalce v času od treh do petih semestrov, po osnovnem študiju, ki je skupen z arhitekti. Ta način šolanja uporabljajo v Deltu in Berlinu. 3. Dograjevalni študij v času od dveh do štirih semestrov, ki prične po zaključnem študiju za arhitekta, gradbenega inženirja, geografa, sociologa ali komunalnega inženirja. Tak študij je trenutno možen na ETH v Zürichu ter na tehniških visokih šolah v Karlsruhe in Münchnu.

Za zdaj še ni mogoče reči, katera vrsta šolanja bi vodila do optimalnih rezultatov. Pojavlja se tudi teza, da je pač treba urbanista vzgajati za urbaniste in da ni treba njihovo pozornost usmerjati naprej na druge strokovne smeri, ker je to le izguba časa. Ta teza ima to napako, da spet šolanje suburbanista-specialista, ko pa vemo, da ravno prostorsko in urbanistično načrtovanje ni možno v omejenih okvirih specializiranih usmeritev.

Urbanisti v praksi zelo cenijo poglobljen študij urbanizma, ker skupno proučevanje osnov vzbujajo medsebojno razumevanje vseh strokovnjakov, ki delujejo v enotnem prostoru.

Dograjevalni študij zahteva večje organizacijske in finančne napore, pa tudi ni kaj posebno priljubljen, vsaj v svetu ne, kjer so namestitvene in finančne ponudbe za diplomante II. stopnje zelo ugodne. Post graduate studium je uspešen in mogoč, vsaj tako kaže predvsem v ZDA.

V Avstriji se urbanisti trenutno šolajo na tehniških visokih šolah na Dunaju in v Gradcu, na umetniški akademiji in akademiji za upodabljajoče umetnosti, in sicer vedno na bazi študija arhitekture. Probleme prostorskega načrtovanja pa raziskujejo tudi na univerzi na Dunaju v sklopu gospodarske in socialne geografije, dalje v inštitutu za prostorsko načrtovanje znane visoke šole za svetovno trgovino in na visoki šoli za zemljiško urejanje (Bodenkultur). Novi zakon predstavlja vsekakor povsem novo fazo šolanja prostorskih načrtovalcev v Avstriji.

Študijski načrt temelji na družbeno-potrebitni strokovni informatoriki. Izgrajuje se na variabilnosti in izmenjalnosti informacijskih vsebin. Trenutni cilj avstrijske šole oz. dunajskega modela je vzgoja urbanista-generalista, po možnosti z lastno specializacijo, ki bo usposobil sam reševati manjše načrtovalske probleme ali pa kot vodja teama reševati velikoprostorske načrtovalske naloge.

Trije informacijski katalogi

Avstrijski študijski načrt obsega tri informacijske kataloge, in sicer: »Moras« — katalog, »Naje« — katalog, »slahkov« — katalog. Vzoredno poteka centralni sprojekte kot vaja, pri katerem so soudeleženi v enem študijskem letu vsi študenti. Temu projektu so podrejene vse ostale vede.

»Moras« — katalog obsega osnovne informacije za prostorske načrtovalce. Vzoredno poteka 3-urni projektni seminar in metodološka informacija. Ker je absurdno misliti, da je mogoče v enem šolskem ritmu nosredovati celotno znanje planiranja, posevčajo posebno skrb metodam in kritiki.

»Naje« — katalog obsega načrtovalsko — relevantne vzoredne specialne teme kot npr. zgodovina katastra, zgodovina tehnike, avstrijsko-upravno pravo, osnove avstrijske občinske zakonodaje itd. S področja tehnologije: varstvo in čiščenje voda, mestna higiena; s področja socioekonomike: socialna stratifikacija, socialna psihologija itd. S področja prostorskega načrtovanja pa načrtovanje industrijskih območij; načrtovanje rekreacijskih vasi, rekreacijska funkcija krajine, splošna predavanja o turizmu itd. Celotna členitev katalogov obsega pet glavnih tematik: A) historične osnove (4 ur), B) pravno-politične osnove (6 ur), C) tehnološke osnove (18 ur), D) socioekonomske osnove (17 ur) in E) prostorsko načrtovanje in prostorski red (22 ur).

Z urami so tudi še definirana težišča študijskega načrta. Kljub trdnemu študijskemu načrtu pa si Avstrijci prizadevajo odpraviti klasična predavanja in korekturne vaje in bodo dali poudarek kolokvijem in seminarjem. Dinamika učnega procesa se tudi menja. Od 1.—6. semestra opadajo predavanja osnov, narašča pa pomen vaj in seminarjev. V 2. in 3. semestru informirajo o občinskem načrtovanju, v naslednjih semestrih pa o regionalnem in nacionalnem načrtovanju.

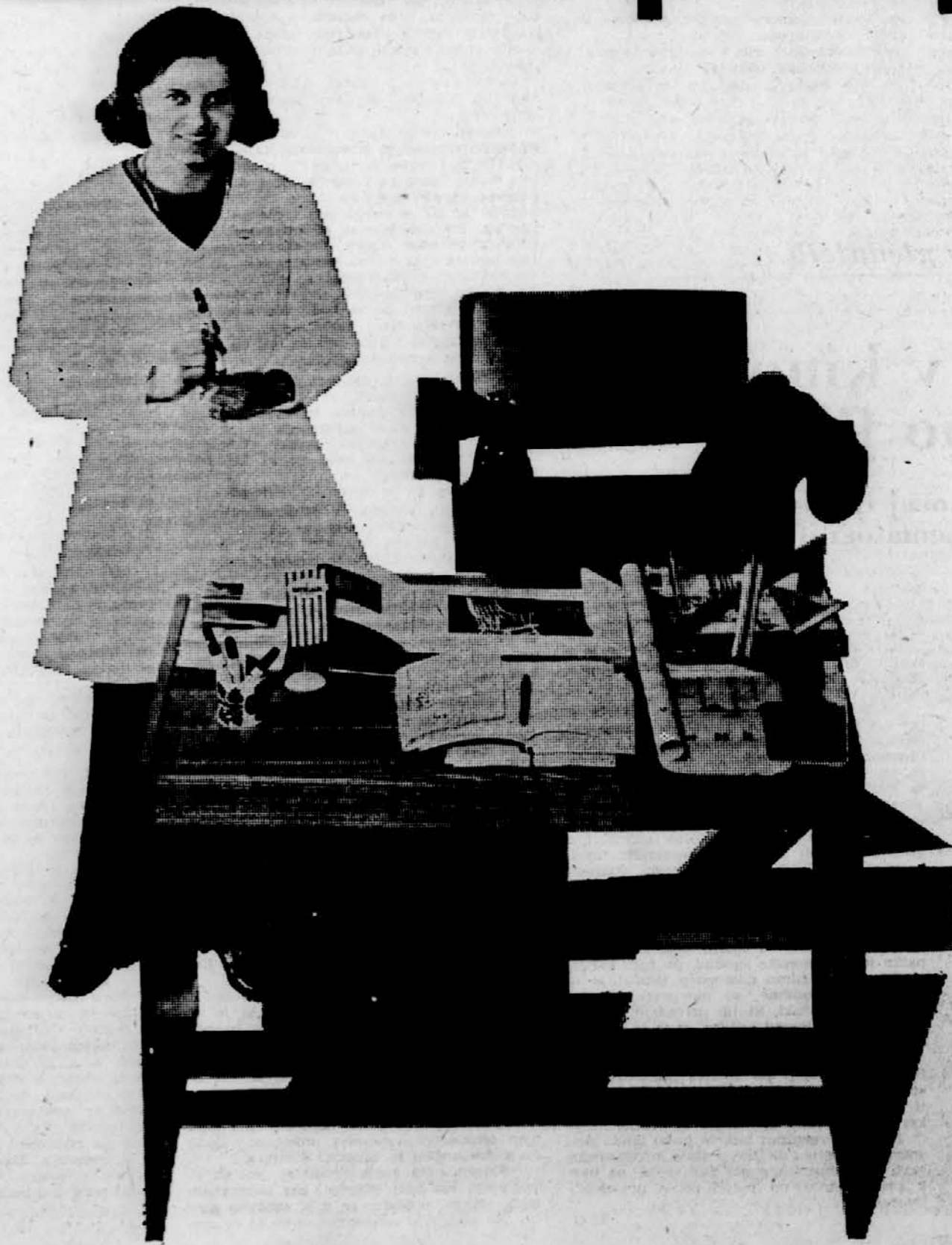
Interdisciplinarni karakter študija se udi v avstrijski univerzitetni stvarnosti (ta je zelo podobna naši) težko uveljavlja. Zato je eden od osnovnih pogojev delovanja šolskega sistema popolna enakopravnost profesorjev, docentov, zunanjih predavateljev in asistentov. Interdisciplinarnost morajo varovati vsi soudeleženci in vzgajatelji in se izogibati medsebojnemu primerjanju posameznih disciplin ali celo predimenzioniranju posameznih disciplin. Študijski načrt na široko odpira vrata ostalim šolam, inštitutom in posameznim strokovnjakom s področja teorije in prakse.

Ta sestavek ne bi imel pravega smisla in upravičenosti objave, če se ne bi v našem prostoru in času pojavljali podobni problemi šolanja urbanistov. Mislim, da tudi pri nas odmirajo stare predstave o univerzi, o urbanizmu in prostorskem načrtovanju in počasi ter vztrajno se krepijo osnove za novo pojmovanje univerzitetnega študija urbanizma. V tem smislu ni odveč, da vedno spet proučimo in spoznavamo sveže tokove okoli nas.

Dr. BORIS GABERŠČIK

Naša Anka vas pričakuje!

Izkoristite ponujeno priložnost!

Domu posvečate dnevno pozornost. Želite, da bi vam bil lep in topel dom. Pomislite, da vas prav s to željo pričakuje strokovnjak za notranjo opremo arhitekt svetovalec v trgovinah SLOVENJALE. Vaša hotenja in prizadevanja SLOVENJALESOVIH arhitektov svetovalec zasledujejo isti cilj — vaš topel dom. Nakup pri SLOVENJALESU omogoča vaše popolno zadovoljstvo.

TRGOVSKO IN PROIZVODNO PODJETJE

SLOVENJALE

Vojmir Kljaković

Hitler odvrača Mussolinija od napada na Jugoslavijo

Spomini generala Simovića in dokumenti 1939 - 1942

(8)

Iz doslejnjega gradiva: Konec septembra 1939. leta, niti ne po mesecu dni, odkar se je začela druga svetovna vojna...

govorodnih držav: nato da bi uskladili mnenja o stališču, ki bi ga bilo treba zavzeti soper angleško gospodarstvo vojno...

MUSSOLINI NA VOJASKI PARADI OB PRIHODU V NICO

Sele ko je Hitler ziomil francosko armado in prodril vse do Pariza, je Mussolini napadel Francijo, ko je bila že popolnoma v razsutu...

To praznino si je knez Pavle prizadeval nadomestiti s tem, da je po svoje reševal stvar, preden bi ga prehitel kdo drug...

To prilivovanje se je nadaljevalo, bodisi v besedah, bodisi v dejanjih. V tistem času so gospodarske stike z Nemčijo in Italijo razgibale povečane dobave...

Nemci hočejo jugoslovanski baker samo zase

Komaj nekaj dni pred uničujočo nemško ofensivo na zahodu Evrope se je knez Pavle sesel z znanim nemškim gospodarstvom...

Knez Pavle se je očitno na moč trudil, da bi se pokazal posebno ustrežljivega in da bi razprši dvome, ki smo jih njemu še večkrat izrazili...

Načrt Rima: Razkosati Jugoslavijo

Jugoslovska vlada je čutila, kako hladno in skoraj sovražno se vede do nje Mussolinijeva vlada. Zato je predsednik jugoslovanske vlade Dragiša Cvetković vneto zagovarjal italijanskemu poslaniku Mamelliju...

Mussolini pa se ni menil za te izraze naklonjenosti jugoslovanske vlade. V juliju je nenadoma sklenil napasti Jugoslavijo in jo razkosati...

Milan Nedić: Uničiti komunizem v vojski

Od leta 1939 sta jugoslovanska vlada in glavni generalni štab ugotavljala, da v državi odvijajo in se krepijo levčarske sile in njihovo delovanje...

MIMOVIDOŽE DIPLOMATSKO SREČANJE Nemški poslanik v Jugoslaviji von Herren, pomočnik ministra za sunanje zadeve Miloje Smiljanic in minister Aleksander Cincar-Marković. Slika je iz 1940. leta.

SREDI LETA 1937 SO BILI VELIKI MANEVRI JUGOSLOVANSKE VOJSKE. Knez — namestnik Pavle (na sliki levo) v prisrčnem pogovoru s skupino italijanskih letalcev...

organizirani v maju vsli na KPJ, pisno centralnega komiteja KPJ KP Francije v juliju, ob obilnici septembrskega zbruhov vojne...

Na podlagi tega je bil 26. oktobra izdan ukaz, v katerem minister za vojsko in mornarico odreja stroge ukrepe proti komunizmu v vojski...

ZSSR - dejavnik na jugovzhodu Evrope

Neki posebno dobro poučen nemški obveščevalec, ki je deloval v Jugoslaviji, je 13. oktobra 1939 poročal svojemu centru v Nemčiji:

»S tem, da Rusija postaja činitelj na jugovzhodu Evrope, se ustvarja bistveno nov vpliv na merodajne politične kroge in na široke množice...

Knez Pavle je z napeto pozornostjo spremljal delo KPJ. Bolj pa ga je žulila sovjetska politika na Balkanu, o čemer je zmeraj z neko zaskrbljenostjo govoril Nemcem...

Prvi jugoslovanski poslanik v Moskvi

Knez je v neki spomenici, ki nima datuma, napisal: »Priznati Sovjetsko zvezo samo, če je absolutno potrebno, in samo takrat, ko bodo razmere v državi postale mirne in normalne...

Razmere v državi se daleč niso bile »mirne in normalne«. Tudi po sporazumu Cvetković-Maček se niso spreminile na bolje. Množice so bile razburjene in se čedalje odločneje zahtevale...

Vlada se je držala srednje poti. Privolila je samo v vzpostavitve diplomatskih stikov. Vlom zaveznikov na zahodu je pospešil to odločitev...

Vzpostavitev jugoslovansko-sovjetskih diplomatskih odnosov so v Berlinu in Rimu sprejeli s prikritim nezadovoljstvom. Že takoj v začetku je dobila svoj poseben pomen...

Jutri: MREŽA TUJIH OBVEŠČEVALNIH SLUŽB SE SIRI (Vse pravice pripadajo avtorju in »Politiki«)

KULTURNI KOLEDAR

Gledališča

LJUBLJANA

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO
Gledališka palača

Petek, 18. sept., ob 20. uri: E. Hemingway: PETA KOLONA. Govorjenje v Novem mestu.

V ponedeljek, 14. sept., je v MGL sedmi dan vpisovanja abonmaja za dovedanje abonente. Ta dan je rezerviran za vse tiste, ki nas do sedaj niso mogli obiskati.

V sredo, 16. septembra, začnemo vpisovati nove abonente. Vpisovanje novih abonementov bo tudi v četrtek 17. in v petek 18. septembra.

Naj ob tej priložnosti še enkrat opozorimo na izredne ugodnosti, ki jih MGL daje svojim abonenti: abonenti rednih abonmaja imajo 30 %, upokojenci, študentje in dijaki pa kar celih 50 % popusta.

NOVA GORICA

PRIMORSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE
Sobota, 12. septembra 1970, ob 20. uri: F. Bevk: KAJN — premiera v Idriji, obtožitvena predstava sezona 1970-71 ob 80. letnici F. Bevka.

Nedelja, 13. septembra 1970, ob 16. uri: F. Bevk: KAJN — predstava v Spodnji Idriji.

Torek, 15. septembra 1970, ob 15. uri: F. Bevk: KAJN — predstava za red Premiera in Iaven v gledališki dvorani v Solkanu.

Sreda, 16. septembra 1970, ob 20.15: F. Bevk: KAJN — za red Petek, Sobota in Iaven.

MARIBOR

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE

Ponedeljek, 14. septembra, ob 10. uri: Danilo Gorinšek: RDECA KAPICA — za mariborske Otroške vrtnice.

Torek, 15. septembra, ob 15. uri: B. d. h. Smetana: PRODANA NEVESTA — za šole.

Četrtek, 17. septembra, ob 16. uri: Ferrar: ZDRAHE NA TRGU — gostovanje na letnem odru v Rušah. V primeru slabega vremena gostovanje v Kulturnem domu s komedijo NASI TRLJE ANGELI S. in B. Spewacka. Predstava ob 16. in 19. uri.

Petek, 18. septembra, ob 15. uri: Dostojevski — Pirjavec: SRECA V NESRECI ali NAS DOBROTNIK FOMA FOMIC — za šole.

Koncerti

LJUBLJANA

SLOVENSKA FILHARMONIJA razpisuje za sezono 1970/71 tri enakovredne in pestre abonmaje, po 10 koncertov vsak. Poleg številnih domačih solistov in dirigentov, ki že uživajo ugled pri koncertni publici, bodo nastopili tudi razni gostje; z nekaterimi se bomo srečali prvič, drugi pa so v Ljubljani že znani in priljubljeni. Koncertno sezono Slovenske filharmonije bo odprl ELEAZAR DE CARVALHO. Vpisovanje abonmaja bo:

14. in 15. septembra za lanske abonente;

16. in 17. septembra za nove abonente;

18. septembra za dijake in študente;

19. septembra za zamudnike, vedno od 11. do 13. ure in od 16.30 do 18.30 v mali dvorani Slovenske filharmonije.

Pojasnila in rezervacije lahko dobite po telefonu številka 20-178. Abonma je treba poravnati v treh obrokih, prvega ob vpisu hkrati z vpisnino.

Muzeji

LJUBLJANA

NARODNI MUZEJ LJUBLJANA — Odprte so stalne arheološke zbirke in občasne razstave. V muzeju je odprta nova etnografska zbirka — stalna razstava klekljanih idrijskih čipk.

Svečujemo tudi ogled znamenite idrijske kamnitice, črpalne naprave iz leta 1790 ter »klavže na reki Idriji in Pelci. Muzej je odprt vsak dan od 8. do 17. ure, ob nedeljah pa od 8. do 13. ure.

Partizanska tiskarna »SLOVENIJA« na Vojškem, najbolj ohranjen tehnični objekt iz NOB, v katerem so tiskali Partizanski dnevnik, je odprta vsak dan od 9. do 16. ure, ob nedeljah in praznikih od 17. ure.

SVP BOLNICA »FRANJA« pri Cerknem, najbolj obiskan partizanski spomenik, je odprta za obiske zmeraj vsak dan.

RADOVLJICA

Čebelarski muzej v Radovljici odprt vsak dan od 10.—12. in od 16.—18. ure.

Dvorana radovljiške graščine: Razstava akademskega slikarja Ljuba Ravnikarja od 12.—22. septembra od 10. do 12. in od 16.—18. ure.

Otvoritev razstave in koncert Akademskega komornega zbora Kranj v soboto 12. septembra ob 19. uri.

BEGUNJE NA GORENJSKEM — Spominski muzej talcev v Begunjah na Gorenjskem, odprt vsak dan od 8.—18. ure.

KROPA — Kovaški muzej v Kropi odprt vsak dan od 8.—18. ure. Najavljene skupine sprejemajo vsi muzeji ob vsakem času.

GORIČANE

V muzeju Goričane pri Medvodah so odprte preurejene stalne zbirke iz vzhodne Azije in razstava »Indijska zbirka Dušana Kvedra«. Muzej je odprt vsak dan od 9. do 12. ure in od 16. do 19. ure razen ponedeljka, ob nedeljah od 10. do 13. ure in od 15. do 19. ure. V nedeljo 13. septembra bo ob 16. uri predavanje Klare Kos o araziiranju cvetja na japonski način — Ikebana. Nato bosta Koki in Jayant Gosalia iz Indije namorno pokazala in razložila način oblačenja sarijev ob raznih priložnostih. V programu je tudi kratek folklorni film o otoku Madura.

KRANJ

GORENJSKI MUZEJ — V Mestni hiši je odprta stalna arheološka, kulturno-zgodovinska in umetnostno-zgodovinska zbirka. V Galeriji v Mestni hiši pa je na ogled razstava akad. slikarja Ljuba Ravnikarja (Stari Kranj).

V BAROČNI STAVBI v Tavčarjevi ul. 43 je v I. nadstropju na ogled republiška zbirka: Slovenska sena v revoluciji in razstava Spomeniki NOB. V I. nadstropju je odprta etnografska razstava Planšarska kultura na Gorenjskem.

V PŘESEŠNOVI HISI je odprt Prešernov spominski muzej. V galeriji v isti stavbi pa razstavlja slikar Danilo Emeršič, v kleti pa je na ogled razstava spomenikov padlim v narodnoosvobodilnem boju na področju občine Kranj.

Galerijske in muzejske zbirke so odprte vsak dan od 10.—12. in od 17.—19. ure.

Likovne razstave

LJUBLJANA

NARODNA GALERIJA. Stalna zbirka starejše slovenske umetnosti od srednjega veka do impresionizma je odprta vsak dan, razen ponedeljka, od 10. do 18. ure in v nedeljo od 10. do 13. ure.

MODERNA GALERIJA V LJUBLJANI. V Moderni galeriji je odprta do vključno nedeljo 20. septembra retrospektivna razstava slikarskih del Riharda JAKOPIČA.

V malih dvoranah pa je do vključno 13. septembra odprta razstava Ekspresivni figuralki v okviru Ateljeja 70. Razstavi sta odprti vsak dan od 10. do 18. ure.

MALA GALERIJA V LJUBLJANI: V Mali galeriji je odprta razstava slik, ki jih razstavlja Jože PETERNEJL.

Mala galerija je odprta vsak dan med 10. in 20. uro.

Knjižnice

LJUBLJANA

BIBLIOTEKA SLOVENSKE AKADEMJE ZNANOSTI IN UMETNOSTI, Novi trg 3, vsak dan od 7. do 15. ure, sreda tudi od 17. do 19. ure, sobota od 7. do 14. ure.

CENTRALNA EKONOMSKA KNJIZNICA, Gregorčičeva 27, študentska čitalnica je odprta vsak dan razen sobote od 10. do 12. ure, sobota od 9. do 11. ure.

CENTRALNA KNJIZNICA BIOTEHNIŠKE FAKULTETE, Krekov trg 1, od 9. do 12. ure, sobota zaprta.

CENTRALNA MEDICINSKA KNJIZNICA, Vrazov trg, vsak dan od 8. do 14. ure, ponedeljek in sreda od 8. do 14. ure.

CENTRALNA TEHNIŠKA KNJIZNICA, Tomšičeva 7, vsak dan od 7.30 do 14. ure.

DELAVSKA KNJIZNICA, Prešernova 20, vsak dan od 8. do 20. ure.

KNJIZNICA INSTITUTA ZA SOCIOLOGIJO IN FILOZOFIJO, Trg revolucije 1, vsak dan od 7.30 do 12.30.

KNJIZNICA INSTITUTA ZA ZGODOVINO DELAVSKEGA GIBANJA, Trg revolucije 1, vsak dan razen sobote od 7. do 19.30 in v soboto od 16. do 18. ure.

KNJIZNICA JOZETA MAZOVCA, Zaloška 35, študentska čitalnica 16, vsak dan razen sobote od 8. do 19. ure, sobota od 8. do 12. ure in od 16. do 19. ure.

KNJIZNICA NARODNEGA MUZEJA Prrešernova 20, vsak dan razen sobote od 8. do 14. ure.

KNJIZNICA PRAVNE FAKULTETE, Trg revolucije 11, vsak dan od 7. do 13. ure.

KNJIZNICA PREZIHOVEGA VORANCA, Zaveziška 3a, dopolne ponedeljek, sreda, petek od 9. do 11.30, popoldne ponedeljek, torek, četrtek, petek od 15.30 do 18.30 ure.

KNJIZNICA SLOVENSKEGA SOLSKEGA MUZEJA V Ljubljani, Poljanska 28, vsak dan od 9. do 14. ure, v soboto od 9. do 12. ure.

LJUDSKA KNJIZNICA BEZIGRAD, Tičova 61, vsak dan od 8. do 12. in od 15. do 19. ure.

LJUDSKA KNJIZNICA SSKA, Celovška 161, vsak dan od 8. do 12. in od 15. do 19. ure.

MESTNA LJUDSKA KNJIZNICA, Gosposka 1, vsak dan od 8. do 13. ure in od 14. do 20.30 ure.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIZNICA, Turjaška 1, je odprta vsak dan razen sobote, od 7. do 21. ure, sobota od 7. do 14. ure.

PIONIRSKA KNJIZNICA, Komenskega 9, vsak dan, razen sobote, od 8. do 11. ure, sobota od 8. do 12. ure.

SLOVANSKA KNJIZNICA, Gosposka 16, vsak dan razen sobote, od 7. do 20. ure, sobota od 7. do 12. ure.

MARIBOR

MESTNA KNJIZNICA — Oddelek za odrasle: vsak dan od 9. do 19. ure; v soboto zaprta.

Pionirski oddelek: vsak dan od 9. do 18. ure; v soboto zaprta.

Čitalnica: vsak dan od 11. do 19. ure; v soboto zaprta.

DELAVSKA KNJIZNICA — Oddelek za odrasle: ponedeljek, torek, četrtek in petek od 9. do 19. ure; v soboto od 9. do 12. ure.

Pionirski oddelek: ponedeljek, torek, četrtek in petek od 15. do 19. ure; v soboto od 9. do 12. ure.

V sredo je knjižnica zaprta.

KINOTEKA

LJUBLJANA

OD 14. DO 19. IX. 1970

Ponedeljek, 14. IX. 1970: SPANSKI VRTNAR (THE SPANISH GARDENER), Vel. Britanija, 1956. Scenarij: Lesley Storm, John Bryan. Režija: R. Philip Leacock. Glav. vl.: Dirk Bogarde, Jonn Whiteley, Michael Herdorn, Cyril Cusack, Maureen Swanson (v barvah).

Torek, 15. IX. 1970: KLICI M ZA UMOR (DIAL M FOR MURDER), ZDA, 1954. Scenarij: Frederick Knott. Režija: Alfred Hitchcock. Glav. vl.: Grace Kelly, Ray Milland, Robert Cummings, John Williams (v barvah).

Sreda, 16. IX. 1970: RAZBOJNIK (O GANGACEIRO), Brazilija, 1953. Scenarij in režija: Lima Barreto. Glav. vl.: Alberto Ruschel, Marisa Prado, Milton Ribeiro; ob 20. uri: MACBETH, ZDA, 1948. Scenarij in režija: Orson Welles. Glav. vl.: Orson Welles, Jeannette Nolan, Dan O'Herlihy, Roddy McDowall, Edgar Barrier.

Četrtek, 17. IX. 1970: POT DO PLEMSTVA (KIND HEARTS AND CORONETS), Vel. Britanija, 1949. Scenarij: E. Hames, J. Dighton. Režija: Robert Hamer. Glav. vl.: Alec Guinness, Dennis Price, Valerie Hobson, Joan Greenwood.

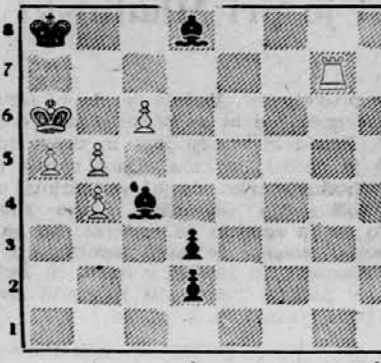
Petek, 18. IX. 1970: EN DAN ZIVLJENJA (UN DIA DE VIDA), Mehika, 1951. Režija: Emilio Fernandez. Glav. vl.: Colombia Dominguez, Roberto Canedo, Rosaura Revuelitas.

Sobota, 19. IX. 1970: PASTORALNA SIMFONIJA (LA SYMPHONIE PASTORALE), Francija, 1946. Scenarij: Jean Aurelche, J. Delannoy. Režija: Jean Delannoy. Glav. vl.: Michèle Morgan, Pierre Blanchard, Line Noro, Jean Desailly.

ŠAH

Problemski šah

III. mednarodni problemski turnir »DELOTOVARIS 1970«
Sahovski problem (studija) št. 180
FRANC BRANISELJ
Skofja Loka
Original

Beli na potezi remizira
Beli: Ka8, Tg7, Pa5, b4, b5, c6 (6)
Crni: Ka8, Lc4, Ld8, Pd2, d3 (5)

PREVENSTVO SR SLOVENIJE
v reševanju sahovskih problemov
za leto 1970

Z današnjo studijo zaključujemo probleme tretje skupine (št. 171. do 180.) nagradnega natečaja v reševanju sahovskih problemov, ki bo priznано za prvenstvo SRS za leto 1970. Rešitve problemov tretje skupine pošljite najkasneje do 1. oktobra 1970 na naslov: Ljubomir Ugren, Ljubljana, Beljaška 22.

WILSON OBISKAL ZAGREB
Ker je želel o svoji matematični MOE metodi za oceno vrednosti sahovskih problemov izvedeti mnenje in pripombe tudi od jugoslovanskih problemistov, je ugostil MOE metode, znani ameriški problemist Vaux WILSON obiskal 5. septembra Zagreb. Preden so se sešli z WILSONOM, so se na nekaj urnem skupnem posvetovanju o MOE metodi sestali naslednji jugoslovanski problemisti: dipl. ing. Nenad PETROVIĆ, dipl. ing. Vojko BARTOLOVIĆ, dipl. ing. Zvonimir HERNITZ, prof. Branko PAVLOVIĆ, prof. Borislav MIKOTA, dr. Savo ZLATIĆ, dr. Marjan DUMIĆ, Stjepan BEŠIĆ, Josip PROKOP, mm. Braslav RABAR (vsi Zagreb), Ljubomir UGREN (Ljubljana) in Petar IVANIČ (Beograd). Po številnih odgovorih WILSONA na vrsto vprašanj jugoslovanskih problemistov o MOE metodi po primerjavi mnenj jugoslovanskih problemistov o kvaliteti in vrednosti izbranih šestih sahovskih problemov z oceno po metodi MOE, so Jugoslo-

vani povedali WILSONU svoje stališče do MOE: res je sicer, da se daje v problemskih nalagah natančno točkovati posamezne sahovske poteze, da se pa medsebojna povezava potez, gledana kot celota, to je idejna vsebina problemov. Zato so Jugoslavlani za to, da Stalna komisija za problemski šah FIDE za sedaj sprejme MOE metode le za orientacijo sodnikom pri oceni sahovskih problemov, pozneje pa, če bo MOE še izpopolnjena, pa lahko tudi kot enoten svetovni sistem za ocenjevanje vrednosti problemskih nalag.

Po obisku Pariza in Zagreba se bo WILSON sešel še z vodilnimi madžarskimi, avstrijskimi, nemškimi, holandskimi in angleškimi problemisti. Ko se bo z evropske turneje vrnil domov, bo na podlagi zbranih mnenj in pripomb evropskih problemistov o MOE skušal še dopolniti svoj matematični sistem.

MEDNARODNI NAGRADNI NATEČAJ
v reševanju heterodoksnih sahovskih problemov
»AJEDREZ MAGICO«
Buenos-Aires — Argentina
Concurso de Solucion 20

Pomožni mat v 5 potezah
Beli: Kd1, Sg5 (2)
Crni: Kh8, Td6, Th2, Lb4, Ld3, Pe6, f4, h3 (8)

Rešitev zgornjega pomožnega mata pošljite na naslov: JOSE MIGUEL MARTINEZ, Tacuari 850, piso 40, departamento »Ca, Buenos Aires, Argentina. Upoštevali bodo vse rešitve, ki jih bodo dobili do 25. 9. 1970.

Slovenski problemisti — reševalci, ki so se udeležili 18. kola tega natečaja: Zigmund, Furman, Ostruh, Lorbeck, Snajder, Klascin, Soštarčič, Bavdek, Hočevar, dipl. ing. Zuncic in Ugren.

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE

je izdala slovenski prevod romana

VASILJA VASILIKOSA:

V antični Grčiji je bila črka Z simbol za sporočilo zveze — ZIVI. Pred šestimi leti so bili zidovi v Atenah prekriti z rdečimi Z, ki so bili napisani naskrivaj. Z njim je grško ljudstvo izpovedalo sveto, da borba, ki jo je začel levičarski poslanec Lambrakis, zahrbtno ubit v Solunu leta 1963, še ni končana.

ZGODBO o tem zločinu je napisal grški pisatelj Vasilij Vasilikos (1933), ki živi od leta 1967 kot izgnanec v Franciji. Leta 1953 je izšla njegova prva knjiga ZGODBA O JAZONU, ki ji je leta 1956 sledila ZRTEV MIRU. Znana je tudi njegova trilogija: RASTLINA, VODNJAK, ANGELIZACIJA. Razen tega je Vasilikos objavil še AMERISKO MITOLOGIJO IN ZUNAJ ZIDOV.

Po romanu Z, ki je bil preveden že v sedem jezikov, je bil posnet tudi film, ki je dobil najvišje filmsko priznanje — oskarja za najboljši film leta 1969. Film je tudi najboljšje priporočilo k poglobljenemu branju romana.

Slovenski prevod romana je izšel pri Državni založbi Slovenije. Cena romana je 58 din. Dobite ga v vseh knjigarnah, založba vam ga pošlje tudi na dom, če ji pišete na ngslov:

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Ljubljana, Mestni trg 26
Oddelek za knjižne zbirke

NOVO NA JUGOSLOVANSKEM TRŽIŠČU

Želje potrošnikov so se uresničile. Najbolj kupovano naravno kolonjsko vodo Francije, BIEN ETRE™. Proizvaja sedaj po licenci Tovarna kemičnih izdelkov Hrastnik.

ZATO TUDI VI NIKOLI BREZ NARAVNE KOLONJSKE VODE BIEN ETRE™

ISKRA TOVARNA ELEKTRIČNIH APARATOV LJUBLJANA
vabi k sodelovanju
4 dipl. ing. elektrotehnike
za delo v tehnološki pripravi proizvodnje in sektorju kvalitete
Kandidati naj pošljejo pismene ponudbe kadrovskemu oddelku tovarne, Ljubljana, Savska cesta 3, do 20. 9. 1970